

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Infotehnoloogia teaduskond

Kadi Laidoja 162976IABM

**RIIGIKOGU AVAANDMETELE TUGINEVA
EELNÕUDE JÄLGIMISE
MOBIILIRAKENDUSE IDEE
VALIDEERIMINE**

Magistritöö

Juhendaja: Kadi Maria Vooglaid
Magistrikraad

Kaasjuhendaja: Innar Liiv
Doktorikraad

Tallinn 2019

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et olen koostanud antud lõputöö iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on töös viidatud.

Autor: Kadi Laidoja

21.04.2019

Annotatsioon

Magistritöö eesmärk on välja töötada eelnõude jälgimise mobiilirakenduse visuaalne prototüüp ning anda hinnang mobiilirakenduse loomise vajalikkusele. Samuti uuritakse, millised on peamised eelnõude kohta informatsiooni hankimisega seotud probleemid.

Selleks, et mõtestada lahti teema olulisus laiemas kontekstis, annab autor ülevaate demokraatia kriisi käsitlevast kirjandusest, selgitab avatud valitsuse põhimõtteid ning kirjeldab, milline on avatud valitsusandmete kasu ühiskonnale. Samuti annab autor ülevaate olemasolevatest lahendustest ning toob välja nende kitsaskohad.

Magistritöö eesmärkide saavutamiseks viidi läbi kuus intervjuud Eesti vabariiklaste esindajatega, kes eelnõudega igapäevaselt tegelevad. Intervjuude käigus arutati eelnõude jälgimisega seotud probleemide üle ning küsiti tagasisidet mobiilirakenduse ideele (visuaalse prototüübi põhjal).

Magistritöö tulemusena andis autor hinnangu, et eelnõude jälgimise mobiilirakenduse idee ellu viimine töös kirjeldatud kujul ei ole otstarbekas. Samuti andis autor soovitusi olemasolevate lahenduste (riigikogu kodulehekülge ja Eelnõude Infosüsteemi) täiendamiseks, nende kasutatavuse parandamiseks ning teema edasi uurimiseks.

Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning sisaldab teksti 43 leheküljel, 6 peatükki, 6 joonist, 5 tabelit.

Abstract

Parliament's Open Data Based Mobile Application for Tracking Parliament Drafts – Idea Validation

The aim of this thesis is to create a visual prototype for mobile application that enables tracking Estonian parliament's drafts and assess the necessity to create such application. Furthermore, the main problems related to finding information about parliament's drafts are examined.

In order to understand the importance of the topic in a wider perspective, the author gives an overview on the topic "the crisis of democracy", explains the principles of Open Government and describes the benefits of Open Government Data. The author also gives an overview of the currently existing solutions and analyses their shortcomings.

In order to achieve the goals of the thesis, the author conducted six interviews with the representatives of Estonian non-governmental organizations (NGO-s), who work with drafts on daily basis. During the interviews, the problems related to finding information about drafts were discussed. In addition, feedback on the idea of the draft tracking mobile application was gathered (by showing the interviewees the visual prototype of the application).

The author of the thesis assessed that implementing the draft tracking mobile application with the specified scope and functionality is not practical. In addition, the author gave recommendations for improving the existing solutions and their usability. Furthermore, the author suggested to research the necessity of this type of application with different user profile.

The thesis is in Estonian language and contains 43 pages of text, 6 chapters, 6 figures, 5 tables.

Lühendite ja mõistete sõnastik

NGO	<i>Non-governmental organisation</i> , vabaihendus
API	<i>Application programming interface</i> , rakendusliides
EIS	Eelnõude Infosüsteem
DSRM	<i>Design Science Research Methodology</i> , disaini teaduse uurimismetoodika
TOM	Täna Otsustan Mina
VTK	väljatöötamiskavatsus

Sisukord

1 Sissejuhatus	10
2 Teoreetiline taust	13
2.1 Demokraatia kriis	13
2.2 Avatud valitsus	14
2.3 Avatud valitsusandmed.....	16
3 Probleemi piiritletus	19
3.1 Olemasolevad lahendused	19
3.1.1 Riigikogu koduleht	19
3.1.2 Eelnõude infosüsteem.....	21
3.1.3 Osalusveeb.....	24
3.2 Riigikogu avaandmed	25
3.3 Eelnõude jälgimise rakendus	26
3.3.1 Hüpoteesid.....	26
3.3.2 Platvormi valik	27
3.3.3 Funktsionaalsed nõuded	28
4 Metoodika.....	30
4.1 Uurimisküsimused ja strateegia.....	30
4.2 Uurimisstrateegia rakendamine	32
4.2.1 Probleemi tuvastamine ja motivatsioon.....	32
4.2.2 Lahenduse eesmärkide kaardistamine	33
4.2.3 Disain ja arendus	33
4.2.4 Demonstratsioon.....	34
4.2.5 Hindamine	35
5 Tulemused ja analüüs	37
5.1 Eelnõude jälgimise viisid vabaühendustes	37
5.2 Eelnõude jälgimisega seotud probleemid	38
5.2.1 Mitte kaasamine.....	39
5.2.2 Kaasamine liiga hilja	40
5.2.3 Eelnõu elutsükkel pole läbipaistev	40

5.2.4 Halb kasutajakogemus	42
5.2.5 Ressursipuudus	43
5.3 Intervjueeritavate arvamus planeeritavast rakendusest	43
5.3.1 Soov jälgida üksikuid eelnõusid	44
5.3.2 Vajadus jälgida eelnõud ka enne riigikogus menetlemist	44
5.3.3 Parema kasutatavusega alternatiiv riigikogu koduleheküljele.....	44
5.3.4 Alternatiivsed rakenduse sihtgrupid	44
5.3.5 Teavitused komisjonides toimuva kohta	45
5.3.6 Veebirakendus mobiilirakenduse asemel?.....	45
5.4 Järeldused ja ettepanekud	46
5.4.1 Hüpoteeside paikapidavus	46
5.4.2 Hinnang rakenduse loomise vajalikkusele	47
5.4.3 Ettepanekud	48
5.4.4 Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus	50
6 Kokkuvõte	52
Kasutatud kirjandus	54
Lisa 1 – Rakenduse visuaalne prototüüp	56
Lisa 2 – Intervjuu kava	62

Jooniste loetelu

Joonis 1. Riigikogu kodulehe menüüriba	20
Joonis 2. Eelnõude Infosüsteemi pealeht.....	21
Joonis 3. Eelnõude Infosüsteemi teavituste tellimise vaade.....	24
Joonis 4. Osalusveebi pealehe vaade	25
Joonis 5. DSRM protsessi mudel [25]	31
Joonis 6. Mobiilirakenduse prototüüp: personaalse uudisvoo vaade	34

Tabelite loetelu

Tabel 1. Ülevaade avatud valitsusandmete positiivsest mõjust [7]	17
Tabel 2. Funktsionaalsed nõuded	28
Tabel 3. DSRM mudeli rakendamisel tehtud tegevused etappide lõikes	32
Tabel 4. Peamised eelnõude jälgimisega seotud probleemid	39
Tabel 5. Hüpoteeside paikapidavus	46

1 Sissejuhatus

Viimastel aastatel on üha rohkem diskuteeritud teemal, kas demokraatia kui valitsemisvorm, on jätkusuutlik [1], [2], [3], [4]. Kõige silmapaistvam tõestus demokraatia langusest, või selle tajutud langusest, on seotud sellega, kuidas demokraatiat ühiskonnas tajutakse (demokraatia legitiimsus, atraktiivsus jne) [1]. Suurbritannia otsus lahkuda Euroopa Liidust või Donald Trumpi presidendiks valimine Ameerika Ühendriikides, on vaid paar näidet sündmustest, mis vihjavad demokraatlikult valitud organite legitiimsuse kaotamisele [5].

Üks oluline tegur, mis demokraatiaga rahulolematust soodustab, on informatsiooni ülikiire levik infoajastul [5]. Informatsioon erakondade ning saadikute tehtud vigadest, sobimatutest kommentaaridest ning täitmata jäänud lubadustest jõuab kodanikeni ülikiiresti. Selleks, et demokraatia infoajastu tingimustes püsima jääks, on oluline, et demokraatlikele riikidele omane ülalt-alla valitsus asenduks vähendatud hierarhilisusega rahvaga võrgustikuna toimiva valitsusega [5], [6]. Üks võimalik lahendus, on avatud valitsuse põhimõtete rakendamine [7]. Läbipaistvuse tagamine on avatud valitsuse põhimõtte, millele toetuvad ka kõik ülejäänud põhimõtted (vastutus, osalus, koostöö). Kuigi valitsusandmete avalikuks ja kättesaadavaks tegemine on oluline samm läbipaistvuse tagamisel, ei ole see piisav, sest väärtus genereeritakse alles andmeid kasutades [7]. Seetõttu on oluline luua kodanikele ka võimalusi avatud valitsusandmete kasutamiseks ja seostamiseks.

Käesoleva magistr töö raames keskendutakse riigikogu avaandmete, täpsemalt eelnõude kohta käiva informatsiooni, kodanikele kergemini kättesaadavaks ja jälgitavaks tegemise idee valideerimisele. Oluline põhjus, miks töö autor just selle probleemi valis, on riigikogu avaandmete rakendusliidese olemasolu, mistõttu oleks lahendus, kui see osutub mõttekaks (probleem on piisavalt relevantne ja idee saab magistr töö raames valideeritud), tehniliselt teostatav mõistliku aja- ja ressursikuluga.

Hetkel on (magistr töö autorile teadaolevalt) ainus lahendus, mille kaudu on võimalik eelnõude kohta teavitusi tellida (eelnõusid jälgida), Eelnõude Infosüsteem (EIS). Viimase

kasutajaliides on aga vananenud ning seda on keeruline kasutada neil kasutajatel, kes ei tunne valdkonnaspetsiifilisi termineid ega riigiparatuuri ülesehitust [8]. Näiteks ei ole EIS-i vahendusel võimalik jälgida eelnõusid valdkondade, saadikute ning erakondade lõikes, mis tähendab, et kui kodanik soovib eelnõusid jälgida, peab ta endale esmalt tegema selgeks dokumentide liigid, vastutavad asutused jms. Kuna uue rakenduse kavandamine ja loomine on ressursimahukas protsess, keskendutakse antud töös küsimusele, kas sellise rakenduse, mille abil oleks kodanikel võimalik eelnõusid lihtsalt jälgida, loomine oleks mõttekas ning aitaks kaasa kodanike paremale kaasamisele läbi nende informeerituse taseme tõstmise.

Magistritööl on kaks eesmärki: (E1) luua visuaalne prototüüp mobiilirakendusest, mis lihtsustaks kasutajatel riigikogus menetluses olevate eelnõude jälgimist; (E2) anda hinnang selle rakenduse idee ellu viimise vajalikkusele. Rakendus peab olema lihtsasti kasutatav ja informeeriv ning aitama seeläbi kaasa kodanike paremale kaasamisele poliitikakujundamise protsessi. Töö eesmärke täita aitavad uurimisküsimused, millele autor vastust otsib, on:

- (UK1) Millised on hetkel eelnõude jälgimisega seotud peamised probleemid?
- (UK2) Kas ning millisel määral planeeritav rakendus lahendaks mõnda neist probleemidest?

Magistritöö peamine tulem on hinnang mobiilirakenduse, mille abil on kodanikel võimalik huvipakkuvaid eelnõusid jälgida, loomise vajalikkusele. Töö käigus luuakse mobiilirakenduse visuaalne prototüüp, mida luues arvestatakse, et rakenduse sisendiks on andmed, mida on võimalik kätte saada Eesti riigikogu avaandmete [9] rakendusliide (API) kaudu. Magistritöö raames valmib rakenduse esimene visuaalne prototüüp, mis kujutab mobiilirakendust, mille abil on võimalik jälgida eelnõudega toimuvaid sündmusi (nt eelnõu ühest hääletusetapist teise liikumine) valdkondade, erakondade ning saadikute lõikes. Lisaks on kasutajal võimalik kujutatava rakenduse abil näha enda jälgitavaid eelnõudega toimuvaid sündmusi ajalisel voos, tutvuda eelnõude detailidega ning lülitada teavitusi sisse või välja.

Pärast sissejuhatust on magistritöö jaotatud nelja peamisesse osasse. Esimeses osas avatakse teoreetiline taust ning arutletakse, milline on käesoleva magistritöö olulisus laiemas kontekstis. Selles peatükis antakse esmalt ülevaade demokraatia kriisist ning kirjeldatakse ühte võimalikest demokraatia arengusuundadest. Seejärel kirjeldatakse,

millised on avatud valitsuse põhimõtted ning milline on nende põhimõtete rakendamise kasu ühiskonnale. Viimaks antakse detailsem ülevaade avatud valitsusandmetest ning kirjeldatakse läbipaistvuse kui ühe avatud valitsuse alustala olulisust.

Teises osas antakse ülevaade juba olemasolevatest lahendustest, mille abil on kodanikel võimalik eelnõude kohta informatsiooni hankida ning tuuakse välja nende lahenduste kitsaskohad. Samuti antakse selles peatükis ülevaade riigikogu avaandmetest, mis on sisendiks valideeritavale eelnõude jälgimise rakendusele. Viimaks kirjeldatakse, millised on kavandatava rakendusega seotud hüpoteesid, põhjendatakse platvormi valikut ning antakse ülevaade peamistest funktsionaalsetest nõuetest.

Kolmandas osas kirjeldatakse uurimismetoodikat. Esmalt antakse ülevaade töö eesmärkidest ja uurimisküsimustest ning põhjendatakse uurimisstrateegia valikut. Seejärel antakse ülevaade, kuidas uurimisstrateegiat antud magistr töö eesmärkide saavutamiseks rakendatakse, sh kuidas rakenduse ideed valideeritakse ning milliseid andmeanalüüsi meetodeid kasutatakse.

Neljandas osas kirjeldab töö autor andmeanalüüsi peamisi tulemusi. Selleks, et vastata kahele peamisele uurimisküsimusele, kirjeldab autor esmalt, milliste kanalite kaudu hetkel eelnõude kohta informatsiooni hangitakse ning millised on peamised informatsiooni hankimisega seotud probleemid. Seejärel vastab töö autor peamistele uurimisküsimustele (U1 ja U2) ning annab hinnangu planeeritava rakenduse elluviimise vajalikkusele (E2). Lisaks annab autor soovitusi olemasolevate lahenduste parandamiseks ning teema edasi uurimiseks. Viimaks arutleb autor töö võimalike kitsaskohtade ning edasiarenduste üle.

2 Teoreetiline taust

Selles peatükis antakse esmalt ülevaade demokraatia kriisi puudutavast kirjandusest ning kirjeldatakse demokraatia ühte võimalikku arengusuunda. Seejärel kirjeldatakse, millised on avatud valitsuse põhimõtted. Viimases osas antakse ülevaade avatud valitsusandmete võimalikust positiivsest mõjust ühiskonnale ning analüüsitakse, millised on selle mõju realiseerumise tingimused.

2.1 Demokraatia kriis

Arutelu demokraatia kriisi üle ei ole midagi uut – sellest on räägitud juba aastakümneid [10]. Sellegipoolest on selleteemalised diskussioonid viimastel aastatel üha sagedasemad [1], [2], [3], [4]. Kuna käesolev magistritöö keskendub rakenduse, mille idee on riigikogu eelnõude info paremini kättesaadavaks tegemine, valideerimisele, on sobilik vaadelda selle probleemi olulisust ka laiemas kontekstis.

Küsimust, kas demokraatia on kardetud languses, võib vaadelda kahest aspektist. Ühelt poolt võib vastuseid otsida küsimustele nagu, mitu riiki on antud hetkel demokraatlikud ning kas see arv on tõusmas või langemas, milline on nendes riikides seis liberaaldemokraatlike väärtustega nagu sõnavabadus jne [1]. Teine, subjektiivsem aspekt, on seotud sellega, kuidas demokraatiat kui valitsemisvormi ühiskonnas tajutakse ehk kui legitiimne ja huvipakkuv see kodanikele näib [1]. Just viimases aspektis on tõestus demokraatia langusest, või selle tajutud langusest, kõige silmapaistvam [1]. Näiteks arvasid 1995. aastal 16% ameerika kodanikest, kes on sündinud 1970-ndatel, et demokraatia on „halb“ viis nende riigi juhtimiseks [11]. Kaksikümmend aastat hiljem oli „antidemokraatide“ hulk selles samas kohordis (1970-ndatel sündinud USA kodanikud) tõusnud 20 protsendini [11]. Järgmise kohordi, 1980-ndatel sündinud ameeriklaste seas, on meelsus veelgi rohkem antidemokraatlik: 2011. aastal hindasid 24% 1980-ndatel sündinud ameeriklastest, et demokraatia on „halb“ või „väga halb“ viis riigi juhtimiseks [11].

Üldiselt on demokratiseerimise areng alates 1970-ndatest olnud suur. Näiteks tõusis pea 45 aastaga elektroalsete demokraatiade arv maailmas 35-lt (aastal 1970) 110-ni (aastal

2014) [12]. Diamond [13] aga väidab, et alates 2006. aastast on demokraatia olnud vaikes aga kindlas langustrendis. Selle toetuseks toob ta teiste seas välja asjaolu, et alates aastast 2000 kukkus maailmas kokku 25 demokraatiat, kusjuures 18 neist pärast aastat 2005. Demokraatia langusele viitab ka keskmise vabaduse taseme (seda mõõdab iga-aastaselt USA organisatsioon Freedom House) langus maailmas alates 2006. aastast [13].

Fukuyama [12] väidab, et üheks olulisimaks demokraatia langust põhjustavaks faktoriks, on riigi suutmatus sammu pidada rahva nõudmisega demokraatliku vastutuse järele. Samaselt arutleb ka Gurri [5], kelle sõnul on informatsiooni üha laialdasem kättesaadavus tekitanud olukorra, kus informatsioon valitsuse tehtud vigadest ja täitmata jäänud lubadustest levib, erinevalt infoajastule eelneva ajaga, kodanikeni ülikiiresti. Samas ei ole demokraatlike riikide valitsused jõudnud uuele olukorrale efektiivselt reageerida, mistõttu on tekkinud olukord, kus kodanike pettumus valitsuses ja demokraatias üldiselt on saamaks normiks [5].

Mitmed autorid, kes demokraatia languse üle arutlevad, nendivad, et nad usuvad, et demokraatia tulevik ei ole tume ning et demokraatia jääb püsima ka tulevikus [10], [6], [5]. Samas nõustuvad nad, et see demokraatia, mis püsima jääb, erineb oluliselt sellest, millega oleme harjunud ehk teisisõnu, valitsemise vorm ja praktikad demokraatlikes riikides peavad muutuma. Gurri [5] väidab, et demokraatlikele riikidele omane ülalt-alla hierarhiline valitsus asendub küll mitte hierarhiavaba, kuid vähendatud hierarhilisusega rahvaga või vabaühendustega võrgustikuna toimiva valitsusega. Ka Schmitter [6] toob välja, et demokraatia muutub olemuselt kahesuunaliseks (vastandudes ülalt-alla lähenemisele) ning tekitab olukorra, milles kodanikel on nende käsutuses vahendid, et pääseda ligi informatsioonile, nõuda õigustust ja rakendada sanktsioone. Selline koostöö ja vastutuse taseme tõus mõjutab tema sõnul positiivselt valitsuse ja poliitikute legitiimsust ja tekitab olukorra, kus rohkem kodanikke austab poliitikute otsuseid ka siis, kui nad nendega ei nõustu.

2.2 Avatud valitsus

World Wide Webi areng on loonud rohkeid võimalusi inimestele grupeerumiseks, koostöö tegemiseks, informatsiooni hankimiseks ning innoveerimiseks. Kui varasemalt tähendas kodanike osalemine demokraatlikus valitsemises vaid valimas käimist, siis on

nüüd, tänu tehnoloogia arengule, võimalik kodanikke kaasata üha rohkem ja seeläbi suurendada valitsemise kvaliteeti [14].

Avatud valitsus (ingl *Open Government*) on valitsemiseviis, mis lähtub läbipaistvuse, vastutuse, osaluse ja koostöö põhimõtetest [15]. Potentsiaalsest kasust, mida avatud valitsuse põhimõtete rakendamine ühiskonnale toob, on palju räägitud [7], [16], [17]. Oluline roll avatud valitsuse teostamisel on tehnoloogial – avatud valitsuse põhimõtete ellu viimine eeldab laialdast tehnoloogiliste võimaluste kasutamist nii läbipaistvuse tagamisel (informatsiooni avaldamine ja kättesaadavaks tegemine interneti kaudu), vastutuse tugevdamisel (näiteks rakenduste abil, mis jälgivad erakondade poolt antud lubaduste ellu viimist), osalemisel ja kaasamisel (nt erinevad platvormid, mille kaudu saavad kodanikud riigikogule arvamust avaldada).

Avatud valitsuse põhimõtted ei ole üheselt mõistetavad. Näiteks võib ühelt poolt mõelda, et tehnoloogia areng võimaldab liikuda esindusdemokraatialt suures osas üle otsedemokraatiale, sest digitaalne hääletamine on vaid paari kliki kaugusel. Praktikas aga ei ole otsedemokraatia algatused vedu võtnud (mõned põhjused on nt rahva vähenenud huvi ning kesised valdkonna teadmised) ning sellise demokraatia vormi kasulikkuse küsimuses ollakse pigem skeptilised. Samuti võib mõelda, et koostöö tagatakse vaid info kättesaadavaks tegemise ja kommenteerimise võimaluse tagamisega – sellisel juhul on tegu pigem konsulteerimisega, mitte koostööga, ning selline kaasamisvorm kasutab ära vähe olemasolevat potentsiaali. Kõige efektiivsemaks ja „ideaalsemaks“ koostöö vormiks kodanike ja valitsuse vahel peetakse pideval koostööl põhinevat demokraatiat, mis mitte ainult ei kogu kodanikelt arvamust ja informatsiooni, vaid koordineerib kodanikest spetsialistide „tööd“ oluliselt parema tulemuse saamiseks. [18]

Selleks, et võimaldada efektiivset koostööd valitsuse ja kodanike vahel, on tarvis asjakohaseid tööriistaid ja platvorme. Üks näide sellest, kuidas sellisel pinnasel võrgustikus olevate inimeste koostöö suurepäraselt toimib, on avatud lähtekoodiga tarkvara loomine. Selles protsessis on tarkvara arendajatel teada ühine eesmärk, kusjuures kogu tegevus on läbipaistev ning tagasiside tsükkel on kiire ja mitmelt-mitmele, mitte ülalt-alla. Sarnaselt on avatud valitsusel, mis soovib kasutada ära kodanike potentsiaali ning nendega koostööd teha, vaja tööriistu, mis võimaldaks kiiret informeerimist ja tagasisidetsüklit ning tulemuslikku koostööd.

Üks olulisemaid avatud valitsuse alustalasid, millele toetuvad ka ülejäänud avatud valitsuse põhimõtted (vastutus, osalus, koostöö), on läbipaistvus. Läbipaistvuse all peetakse silmas nii asjakohase informatsiooni ja andmete avalikuks tegemist, kui ka nende andmete kasutatavaks ja kergesti hoomatavaks tegemist [19]. Käesoleva magistritöö raames valideeritav rakendus püüab kaasa aidata just avatud valitsuse läbipaistvuse suurendamise aspektis, kiirendades eelnõude informatsiooni liikumise kiirust kodanikeni ning lihtsustades selle filtreerimist ja esmast tarbimist. Rakenduse idee on tagada efektiivsem kodanike informeerimine selleks, et aidata kaasa parema koostöö tekkimisele kodanike ja valitsuse vahel.

2.3 Avatud valitsusandmed

Oluline roll läbipaistvuse tagamisel on **avatud valitsusandmetel** (ingl *Open Government Data*). Kaks peamist avatud valitsusandmete komponenti on [17]:

- 1) Valitsuse andmed – avaliku sektori informatsioon ehk igasugune informatsioon ja andmed, mis on tekkinud riigiasutustes või nende poolt tellitud.
- 2) Avatud andmed – andmed, mida igaüks saab vabalt kasutada, taaskasutada ning levitada, ainsa piiranguna, et kui kasutajad andmeid omistavad ja töötlevad, siis teevad nad ka enda töö avalikuks ja kättesaadavaks.

Avatud valitsusandmetel on positiivne mõju ühiskonnale nii sotsiaalses kui ka majanduslikus kontekstis. On hinnatud, et sellise informatsiooni avalikustamine loob soodsad tingimused sotsiaalselt kaasavate teenuste osutamiseks ning kaasavale demokraatiale [17]. Arutletakse, et avatud valitsusandmete kättesaadavus edendab majandust, kuna see võimaldab kolmandatel osapooltel luua neid andmeid kasutades uusi tooteid ja teenuseid [17]. Samuti tagab vaba juurdepääs avatud valitsusandmetele suurema kasu investeringutest teadusesse ning varustab otsuseid tegevaid organeid faktidega, mis on tarvilikud keeruliste, tihti rahvusvaheliste, probleemide lahendamiseks [20]. Janssen jt [7] töötasid välja põhjaliku nimekirja avatud valitsusandmete positiivse mõju eri tahkudest, millest antakse ülevaade Tabelis 1.

Tabel 1. Ülevaade avatud valitsusandmete positiivsest mõjust [7]

Kategooria	Kasu
Poliitiline ja sotsiaalne	<p>Rohkem läbipaistvust</p> <p>Demokraatlik vastutus</p> <p>Rohkem osalust ja julge pealehakkamisega kodanikke (kasutajad)</p> <p>Valitsuse vastu usalduse loomine</p> <p>Avalikkuse kaasamine</p> <p>Andmete üksikasjaline uurimine</p> <p>Võrdne ligipääs andmetele</p> <p>Uued kodanikele suunatud valitsuse teenused</p> <p>Kodanike teenuste parendamine</p> <p>Seadusloome protsessi parendamine</p> <p>Parem nähtavus andmete tarnijale</p> <p>Üldise teadmuse suurenemise ergutamine</p> <p>Uute teadmiste teke avalikus sektoris</p> <p>Uued (innovaatilised) sotsiaalteenused</p>
Majanduslik	<p>Majanduslik kasv ja konkurentsi edendamine</p> <p>Innovatsiooni edendamine</p> <p>Panus protsesside, toodete ja teenuste edendamisesse</p> <p>Uute teenuste ja toodete arendus</p> <p>Masside tarkuse kasutamine: kollektiivsest tarkusest kasu saamine</p> <p>Uue majandusse väärtust lisava sektori tekkimine</p> <p>Informatsiooni kättesaadavus investoritele ja ettevõtetele</p>
Operatiivne ja tehniline	<p>Võimalus andmeid taaskasutada/vabadus mitte samu andmeid uuesti koguda ja seeläbi vältida mõttetut andmete dubleerimist ja sellega seotud kulusid (samuti ka teiste avaliku sektori asutuste poolt)</p> <p>Administratiivprotsesside optimeerimine</p> <p>Avaliku sektori põhimõtete parendamine</p> <p>Juurdepääs välisele võimekusele aitamaks probleeme lahendada</p> <p>Õiglane otsuste langetamine võrdluspunkti tekitamise kaudu</p> <p>Lihtsam andmetele ligipääs ja andmete leidmine</p> <p>Uute andmete loomine vanu kombineerides</p> <p>Väline andmete kvaliteedi kontroll (valideerimine)</p> <p>Andmete jätkusuutlikkus (andmekadu pole)</p> <p>Võime koondada või ühildada avalikku ja eravalduses olevaid andmeid</p>

Nagu ülal näidatud, võivad avatud valitsusandmed ühiskonnale palju kasu tuua. Sellegipoolest on avatud valitsusandmetel iseenesest vähe tegelikku väärtust – väärtus

genereeritakse alles andmeid kasutades [7]. Antud magistritöö raames valideeritava rakenduse idee seisnebki just riigi avaandmetele tuginedes ühiskonnas lisaväärtuse loomisel.

Nii, nagu avaandmetest kasu saamiseks ei piisa vaid andmete avalikustamisest, ei piisa ka nende pelgalt kättesaadavaks tegemisest (nt veebilehe kaudu). On müüt, et avaandmete kättesaadavaks tegemisel saavutatakse avatud valitsus. Vähemalt kaks argumenti toetab seda mõtet [7]:

- 1) Relevantse informatsiooni kätte saamine ning tõlgendamine võib olla keeruline ning informatsiooni võib olla lihtsalt liiga palju. Samuti võivad erinevad avaandmete allikad anda vastuolulist ning segadusseajavat informatsiooni.
- 2) Suurem kodanike informeeritus ei taga automaatselt paremaid, demokraatlikumaid või ratsionaalsemaid otsuseid. Kodanike kõrgem informeerituse tase võib, efektiivsete tagasiside andmise ja tagasiside arvesse võtmise mehhanismideta, muuta kodanikud hoopis rohkem rahulolematuteks ja vähem usaldavateks.

Käesolev magistritöö tegeleb nimetatud kahest punktist esimesega – relevantse informatsiooni korrastamise ja kiiremini kättesaadavaks ning lihtsamini tõlgendatavaks tegemisega.

3 Probleemi piiritlus

Selles peatükis antakse esmalt ülevaade olemasolevatest lahendustest ning tuuakse välja nende kitsaskohad. Seejärel antakse ülevaade riigikogu avaandmete rakendusliidesest, millele tugineb kavandatav eelnõude jälgimise rakendus. Peatüki viimases osas kirjeldatakse, milline on rakenduse idee, mida magistritöö käigus valideeritakse, ning millistel hüpoteesidel see idee põhineb.

3.1 Olemasolevad lahendused

Hetkel on kodanikul (edaspidi ka kasutajal) võimalik saada ülevaade riigikogu menetluses olevatest eelnõudest peamiselt kahest allikast: 1) riigikogu koduleheküljelt¹; 2) eelnõude infosüsteemist (EIS)². Eelnõude osas kaasa rääkida on erineval moel võimalik nii EIS-is kui ka portaalis Osale.ee³.

3.1.1 Riigikogu koduleht

Riigikogu kodulehe eesmärk on anda ülevaade riigikogu tegemistest ja ajaloost. Sektsiooni „Tegevus“ alamseksioonis „Eelnõud“ on võimalik saada ülevaade menetluses olevatest ja vastu võetud eelnõudest. Samaselt, navigeerides läbi menüü sektsioonide (seksioonis „Tegevus“ > „Tööülevaade“ > „Hääletused“), on võimalik näha infot eelnõude hääletamiste kohta. Joonisel 1 on kujutatud kasutaja vaade menüüribal navigeerides. Riigikogu koduleht on peaaegsajalikud loodud veebilahendusena, kuid lehekülg kohandub ka mobiilistel seadmetel kasutamiseks.

¹ <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/>

² <http://eelnoud.valitsus.ee/>

³ <https://www.osale.ee/>

Joonis 1. Riigikogu kodulehe menüüriba

**kollasega on märgitud valikud, mida kasutaja teeb, et eelnõude kohta infot hankida*

Sektsioonis „Eelnõud“ on võimalik sirvida eelnõusid etappide kaupa (menetluses, esimesel lugemisel, teisel lugemisel, kolmandal lugemisel, vastu võetud). Samuti on kasutajal võimalik eelnõusid otsida pealkirja või numbri järgi. Põhjalikuma otsingu valik lubab lisaks filtreerida eelnõusid juhtivkomisjoni, menetlustapi, algataja, riigikogu koosseisu, juhtivkomisjoni esindaja ning eelnõu tüübi järgi. Märksõnaotsingu kaudu on kasutajal võimalik uurida eelnõusid mingi valdkonna (nt keskkond, teadus) märksõnade lõikes. Samuti on võimalik ligi pääseda eelnõu detailidele (kes algatas, millal algatati, lühikirjeldus) ning kaasnevatele dokumentidele.

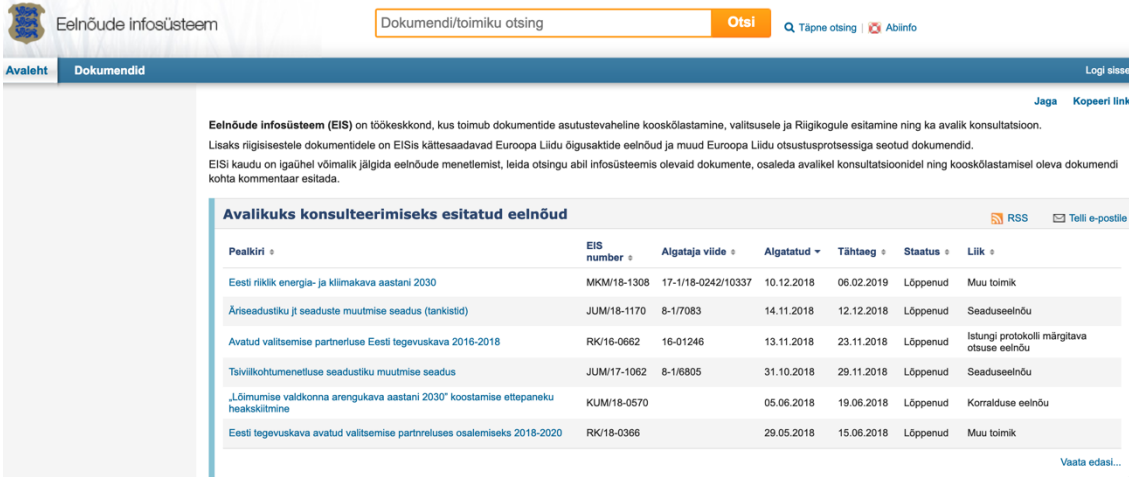
Sektsioonis „Hääletused“ on võimalik näha eelnõude hääletamise detaile istungite lõikes. Kui vastaval istungil toimus hääletamisi, on võimalik iga toimunud hääletuse kohta näha, mitu riigikogu liiget oli kohal ja puudu, poolt, vastu, erapooletu või ei hääletanud. Kui navigeerida hääletuse detailvaatesse (klõpsates „Lõpphääletus“) on võimalik näha, kuidas hääletasid riigikogu saadikud. Viimast vaadet on võimalik sorteerida ka erakondade järgi (saades nt vastuse küsimusele, kuidas mingi erakond eelnõusse suhtus).

Riigikogu koduleht ei ole kasutaja jaoks mingil määral seadistatav. Näiteks, kui kasutaja soovib eelnõude kohta pidevalt infot saada, peab ta ise järjepidevalt käima ja vaatama, kas midagi uut ja talle huvipakkuvat on riigikogu kodulehele üles laetud. Samuti ei ole lehe kasutamine (töö autori subjektiivne hinnang) kasutajale eelnõude hankimiseks kõige mugavam, sest koduleht koondab kokku lisaks eelnõudele veel mitmeid teisi teemasid (nt ajalugu), mistõttu on informatsiooni palju ning seda võib olla keeruline navigeerides üles leida.

3.1.2 Eelnõude infosüsteem

Eelnõude infosüsteem on 2011. aastal loodud töökeskkond, kus toimub dokumentide asutustevaheline kooskõlastamine, valitsusele ja riigikogule esitamine ning avalik konsultatsioon. EIS-i vahendusel saab, lisaks riigisisestele dokumentidele, ligi ka Euroopa Liidu õigusaktide eelnõudele ja muudele Euroopa Liidu otsustusprotsessiga seotud dokumentidele [21].

Sarnaselt riigikogu koduleheküljele, on EIS-i kaudu võimalik jälgida eelnõude menetlemise protsessi ja eelnõudega seotud informatsiooni ning dokumente. Lisaks sellele, on huvilistel (nt vabauhenduste esindajad) võimalik osaleda avalikel konsultatsioonidel ning kommenteerida kooskõlastamisel olevaid dokumente. Eelnõude infosüsteemi pealehe vaade on kujutatud Joonisel 2.

The screenshot shows the EIS website interface. At the top, there is a search bar with the text 'Dokumendi/toimiku otsing' and a search button labeled 'Otsi'. Below the search bar, there are navigation tabs for 'Avalik' and 'Dokumendid'. The main content area features a heading 'Avalikuks konsulteerimiseks esitatud eelnõud' and a table of proposals. The table has columns for 'Pealkiri', 'EIS number', 'Algataja viide', 'Algatatud', 'Tähtaeg', 'Staatuse', and 'Liik'. The table lists several proposals, including 'Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030', 'Ärisedustiku jt seaduste muutmise seadus (tankistid)', 'Avatud valitsemise partnerluse Eesti tegevuskava 2016-2018', 'Tasvõlkohtumeneeluse seadustiku muutmise seadus', '„Lõimumise valdkonna arengukava aastani 2030“ koostamise ettepaneku heakskiitmine', and 'Eesti tegevuskava avatud valitsemise partnerluses osalemiseks 2018-2020'. Each row includes the proposal title, EIS number, reference, start date, deadline, status, and type.

Pealkiri	EIS number	Algataja viide	Algatatud	Tähtaeg	Staatuse	Liik
Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030	MKM/18-1308	17-1/18-0242/10337	10.12.2018	06.02.2019	Lõppenud	Muu toimik
Ärisedustiku jt seaduste muutmise seadus (tankistid)	JUM/18-1170	8-1/7083	14.11.2018	12.12.2018	Lõppenud	Seaduseelnõu
Avatud valitsemise partnerluse Eesti tegevuskava 2016-2018	RK/16-0662	16-01246	13.11.2018	23.11.2018	Lõppenud	Istungi protokollis märgitava otsuse eelnõu
Tasvõlkohtumeneeluse seadustiku muutmise seadus	JUM/17-1062	8-1/6805	31.10.2018	29.11.2018	Lõppenud	Seaduseelnõu
„Lõimumise valdkonna arengukava aastani 2030“ koostamise ettepaneku heakskiitmine	KUM/18-0570		05.06.2018	19.06.2018	Lõppenud	Korralduse eelnõu
Eesti tegevuskava avatud valitsemise partnerluses osalemiseks 2018-2020	RK/18-0366		29.05.2018	15.06.2018	Lõppenud	Muu toimik

Joonis 2. Eelnõude Infosüsteemi pealeht

Aastal 2015 koostas Praxis koostöös Pulse'iga põhjaliku aruande [8], milles analüüsiti EIS-i ja osalusveebi (Osale.ee) kasutatavust. Selle aruande aluseks oli Riigikantselei esitatud lähteülesanne, mille kohaselt oli analüüsitöö eesmärk „saada hinnang infosüsteemide toimivusele ja kasutatavusele ning kirjeldada probleeme ning nende lahendamise viisid, millest lähtuvalt saaks tellija hiljem välja töötada infosüsteemi(de) arendustööde jaoks tarviliku lähteülesande“. Analüüsi käigus kaardistati kasutajakogemus profiilide järgi. Identifitseeritu viis kasutajagruppi, kellest kaks kattuvad käesoleva töö raames plaanitava rakenduse kasutajaprofiiliga:

- 1) valitsusvälised aktiivsed kasutajad, sh omavalitsuste liidud kui EIS-i autoriseeritud kasutajad; ettevõtlusorganisatsioonid, vabauhenduste

katusorganisatsioonid, kes sagedasti kasutavad keskkondi info hankimiseks ja arvamuse avaldamiseks;

- 2) valitsusvälised individuaalsed kasutajad (eksperdid) ja konkreetsete teemadega seotud vabaihenduste esindajad, kes ei ole keskkondades sagedased kasutajad.

Järgnevalt antakse ülevaade aruande “Osalusveebi ja valitsuse eelnõude infosüsteemi kasutatavuse analüüs” [8] peamistest EIS-i puudutavatest ning antud töö kontekstis relevantsetest tulemustest.

Kõnealusel raportis [8] toodi välja järgnevad peamised ettepanekud EIS-i edasiarenduseks:

- (EIS1) EIS-i ümberkujundamine nõnda, et see vastaks kasutajate poolt soovitud funktsionaalsusele ja muutuks varajast kaasamist hõlbustavaks infovärvaks.
- (EIS2) Informatsiooni pakkumine sellisele kasutajale, kes ei tunne valdkonaspetsiifilisi termineid või riigiparaadi ülesehitust.
- (EIS3) Kasutajaprofilide loomine EIS-i juurde, mis võimaldaks inimestel ennast süsteemis registreerida teemavaldkondade ja soovitatavalt ka detailsemate märksõnade lõikes, et saada teavitusi algatatud menetluste kohta. Enesetutvustuse lisamine profiilile annab kaasamise koordinaatoritele võimaluse leida inimestesi, kes on valmis ja pädevad kaasa rääkima.
- (EIS4) Töökorralduse kokku leppimine ministriumidega nõnda, et EIS kajastaks valitsuse koondatud tööplaani ehk võimalikult terviklikku nimekirja kõikidest olulise mõjuga otsustest, millest võib (aga tingimata ei pea) tekkima õigusakt (seaduseelnõud, olulisemate määruste eelnõud, arengukavad). See on aluseks kasutajatele varasel informeerimisel ehk teavituste tellimisel algatatud menetluste kohta ning võimaldab teostada otsingut.
- (EIS5) Uue menetlusetapi ARUTELU (töönimetus) loomine EIS-is, mis annab infot muudes kanalites toimuvatest kaasamisprotsessidest, sh. viited keskkondadele, kus dialoogi peetakse ja kokkuvõtted kaasamise tulemustest.
- (EIS6) Osale.ee keskkonna järgi pole tänasel kujul enam vajadust, kui EIS-i juurde tekivad uued etapid ALGATAMINE ja ARUTELU.

Loetletud ettepanekud EIS-i edasiarenduseks võib jaotada kahte kategooriasse: 1) ettepanekud, mis toetavad kodanike kaasamist varajases staadiumis (EIS1, EIS4, EIS5);

2) ettepanekud, mis on seotud süsteemi mugavamalt ja efektiivsemalt kasutamisega (EIS2, EIS3, EIS6). Kuna käesoleva magistritöö raames valideeritav rakendus tegeleb info kättesaadavuse hõlbustamisega, mis on lähedalt seotud kasutusmugavusega, siis antakse ülevaade kõnealuses raportis [8] välja toodud kasutajakogemuse puudustest.

Raportis nenditakse, et EIS-i kasutajaliides on „moraalselt vananenud ja tavakasutajale raskepärane“ ning tuleks kapitaalselt ümber teha – selle hinnanguga nõustub ka käesoleva magistritöö autor. Samuti tuuakse välja, et olemasolev kasutajaliides ei toeta nutiseadmeid. Raporti autorite sõnul tuleks kasutusmugavus asetada arendusprotsessis kesksesse rolli, sest see mõjutab oluliselt kasutajate töö efektiivsust. Samuti peab raporti autorite sõnul olema informatsioon lihtsasti leitav ka neile, kes ei tunne valdkonnaspetsiifilisi termineid või riigiparaadi ülesehitust. [8]

Lisaks toodi kõnealuses raportis (koostatud aastal 2015) [8] ühe kriitilise parendusena välja, et e-postile tellitud teavitused tuleb korrastada ja paremini kategoriseerida. Raporti koostajad soovitasid koostada nimekirja teemavaldkondadest, mille alusel saab teavitusi tellida. Aasta hiljem, aastal 2016, avaldas Riigikantselei uudise, milles teatas, et Eelnõude Infosüsteem on saanud olulisi täiendusi, millest peamine on võimalus lisada teavitusi, mille abil saab kodanikke informeerida juba poliitikakujundamise varajases staadiumis [21]. Sellegipoolest mõjub teavituste seadistamise kasutajaliides raskepärastelt ning on kasutajale, kes igapäevaselt eelnõudega ei tegele, keeruline kasutada (töö autori subjektiivne hinnang). Eelnõude Infosüsteemi teavituse tellimise vaade on toodud Joonisel 3.

Teavituse tellimuse seaded

* E-posti aadress:

* Teavitusega seotud dokumendi edastamise viis: Link dokumendile
 Dokument manusena kaasas

* Teavituste tellimuse ulatus: Riigisisesed dokumendid (Muuda)
Euroopa Liidu dokumendid

Dokumendiliik: Vali rohkem...

[+ Lisa dokumendiliik](#)

Soovin saada teate, kui: Eelnõude infosüsteemis on registreeritud uus dokument
 Osalusveebi on avalikuks konsulteerimiseks esitatud uus dokument
 Kooskõlastamiseks on esitatud uus dokument
 Esitamine valitsuskabineti nõupidamisele
 Esitamine Vabariigi Valitsuse istungile
 Riigikogult Vabariigi Valitsusele arvamuse andmiseks saatmine
 Esitamine Välisministeeriumile
 Esitamine Vabariigi Valitsuselt Riigikogule
 Teade on avaldatud

Soovin teadet ka siis, kui menetlusetapis on tehtud muudatusi

Dokumendi menetluse eest EISis vastutav asutus: Vali rohkem...

[+ Lisa asutus](#)

Filter märksõnade järgi: -

[+ Lisa märksõnu](#)

Märksõna saab hetkel valida Euroopa liidu dokumentide kohta

Lisakriteeriumid: - Vali tingimus -

[+ Lisa kriteerium](#)

Joonis 3. Eelnõude Infosüsteemi teavituste tellimise vaade

Käesoleva magistritöö raames valideeritav eelnõude jälgimise rakendus oleks oluliseks täienduseks EIS-ile ja lahendaks mitmeid eelpool kirjeldatud probleeme. Rakendus toetaks kodanike kaasamist nende efektiivse informeerimise kaudu, muudaks eelnõude informatsiooni lihtsasti kättesaadavaks ka neile, kes valdkonnaspetsiifilisi termineid ei tunne ning teeks esmase info tarbimise kasutajatele oluliselt mugavamaks, kuna võimaldaks infot hankida liikvel olles mobiilset seadet kasutades. Planeeritava rakenduse üks kitsaskoht on, et ta ei võimaldaks (praegusel kujul, tuginedes riigikogu avaandmete API andmetele) saata teavitusi eelnõudest, mis ei ole veel riigikokku jõudnud, ehk teisisõnu, ei oleks valideeritavast rakendusest kasu varajases staadiumis eelnõude kohta informatsiooni hankimiseks.

3.1.3 Osalusveeb

Osalusveeb (Osale.ee) on veebirakendus, mille kaudu on võimalik esitada valitsusele ideid ja ettepanekuid, koguda allkirju oma idee toetuseks, avaldada arvamust töös olevate eelnõude suhtes ning otsida õigusakte või strateegiadokumente [22] Osalusveebi pealehte on kujutatud Joonisel 4.

Aruande “Osalusveebi ja valitsuse eelnõude infosüsteemi kasutatavuse analüüs” [8] edasiarenduse soovitude viimase punkti kohaselt ei ole Osale.ee keskkonna järgi praegusel kujul enam vajadust, kui soovitud EIS-i parendamiseks ja edasiseks arendamiseks saavad ellu viidud.

Joonis 4. Osalusveebi pealehe vaade

Osalusveeb loodi portaali Täna Otsustan Mina (TOM) asemele ning selle eesmärgiks oli pakkuda keskkonda valitsusele ideede ja ettepanekute esitamiseks, allkirjade kogumiseks ning idee toetuseks, töös olevate eelnõude osas arvamuse avaldamiseks ning õigusaktide ning strateegiadokumentide otsimiseks.

Eesmärki kaasata kodanikke varajases staadiumis osalusveeb ei saavutanud. Tagasiside osalusveebile on kodanike poolt olnud pigem negatiivne: sihtgrupi jaoks on tegemist pealiskaudse kaasamiskeskonnaga. Küsitatud kolmanda sektori esindajate sõnul on tegemist „näilise kaasamise keskkonnaga“, mille üheks suurimaks puuduseks on, et see ei võimalda sisulist diskussiooni ametnike ja kodanike vahel. [8]

3.2 Riigikogu avaandmed

Kuna käesoleva töö raames valideeritava rakenduse sisendiks on riigikogu avaandmed (ilma rakendusliidese olemasoluta oleks sellise rakenduse tegemine kulukas ja aeganõudev), siis antakse lühidalt ülevaade neid andmeid väljastavast rakendusliidest.

Riigikogu avaandmed on kättesaadaval aadressil <https://api.riigikogu.ee/>. Andmed on mõeldud paindliku ja kohese ligipääsu võimaldamiseks töö käigus tekkinud infole [9]. Avaandmed väljastatakse läbi rakendusliidese JSON-vormingus.

Järgnevalt on toodud mõned näited eelnõude kohta käivast informatsioonist, mida käesoleva töö raames valideeritav rakendus sisendina kasutaks, ning mida riigikogu rakendusliidese kaudu on võimalik kätte saada:

- eelnõu nimi;
- eelnõu lühikirjeldus;
- eelnõu etapp;
- eelnõu hääletused ja hääletuse detailid;
- algatajad;
- algatamise kuupäev;
- jt.

Riigikogu avaandmete rakendusliidese olemasolu on üks põhjus, miks antud töö raames keskenduti just eelnõude info paremini kättesaadavaks tegemise analüüsimisele.

3.3 Eelnõude jälgimise rakendus

Selles peatükis antakse ülevaade peamistest hüpoteesidest, mille paikapidavust käesoleva magistr töö raames uuritakse. Samuti põhjendatakse platvormi valikut ning tuuakse välja rakenduse esialgsed peamised funktsionaalsed nõuded.

3.3.1 Hüpoteesid

Järgnevalt kirjeldatakse, millised on planeeritava eelnõude jälgimise rakendusega seotud hüpoteesid. Kasutajaprofiilid, keda hüpoteesides kajastatakse on a) *tavakasutaja* ehk kasutaja, kes ei tunne valdkonnaspetsiifilisi termineid ning riigiparatuuri ülesehitust; b) *aktiivne kasutaja* ehk kogenum kasutaja, kes teatud määral juba eelnõude kohta regulaarselt infot hangib (nt vabaihenduste esindajad). Planeeritava eelnõude jälgimise rakenduse vajalikkust toetavad hüpoteesid on järgnevad:

- (H1) Hetkel puudub lahendus, mille abil *tavakasutaja* saaks relevantset eelnõude kohta käivat informatsiooni lihtsalt hankida. Sellise lahenduse olemasolu on vajalik, et suurendada kodanike huvi poliitikakujundamise protsessis osalemise

vastu (viia rohkem inimesi *tavakasutaja* rollist üle *aktiivse kasutaja* rolli) ning seeläbi suurendada poliitilise kaasamise kvaliteeti.

- (H2) *Aktiivsele kasutajal* on praeguste lahenduste abil nende jaoks esmase relevantse info (nt mis eelnõu võeti töösse, mis etapis teatud eelnõu parasjagu on jne) hankimine keeruline või pole infot võimalik kätte saada.
- (H3) Rakendus, mille abil oleks võimalik lihtsalt seadistada, milliseid eelnõudega seotud teavitusi kasutaja saada soovib, ning mis võimaldaks eelnõudega seotud esmast informatsiooni kiirelt ja lihtsalt omistada, oleks vajalik täiendus EIS-ile ning looks väärtust eelkõige *aktiivsele kasutaja*.

Kuigi hüpoteesid H1-H3 kirjeldavad valideeritava eelnõude jälgimise rakenduse võimalikku positiivset mõju nii *tavakasutajale* kui ka *aktiivsele kasutajale*, keskendutakse töö mahupiirangu tõttu eelkõige *aktiivse kasutaja* profiili hüpoteeside (H2 ja H3) kehtivuse analüüsimisele (valikut põhjendatakse metoodikat käsitlevas peatükis 4.2.4).

3.3.2 Platvormi valik

Juba aastaid on tõusev trend üha sagedasem mobiilseadmete kasutamine erinevatele teenustele ligi pääsemiseks. Näiteks pärines 63% kogu USA võrguliiklusest 2017. aastal mobiilseadmetelt, kusjuures kategoorias „Seadus ja valitsus“ kasvas mobiili osatähtsus aastaga 8%, moodustades 2017. aastal kõigist päringutest 60% [23]. Kuna mobiilsete seadete kasutamise osakaal üha suureneb ning kuna kodanike poliitilise informeerituse tõstmiseks pole autorile teadaolevalt varasemalt Eestis mobiilseid rakendusi proovitud, valis autor kõnealuse eelnõude jälgimise rakenduse platvormiks mobiilplatvormi.

Üks peamine rakenduse eesmärk on teha eelnõude andmete tarbimine meeldivamaks ja lihtsamaks ning seeläbi suurendada kodanike poliitilist informeeritust. Kuna mobiilne seade on kasutajaga suurema osa ajast kaasas, siis võimaldab see eelnõude kohta informatsiooni hankida ka nt bussiga sõites või muus situatsioonis aega parajaks tehes.

Samuti võib mobiilne eelnõude jälgimise rakendus olla heaks täienduseks juba olemasolevatele lahendustele, mis on mõeldud eelkõige arvutis kasutamiseks. Mobiilirakendus oleks oluliseks täienduseks kodanike informeerimisel ka EIS-ile, mille kasutajaliides praegusel kujul mobiilile ei kohandu.

Oluline on ära märkida, et kui varasemalt oli mobiilirakenduste loomine kahele populaarseimale platvormile (Android ja iOS) kulukas ja aeganõudev, siis tänu hübriidtehnoloogiate (nt React Native¹ ja Flutter²) levikule on nüüd võimalik rakendusi luua kiirelt ja kuluefektiivselt. Hübriidrakenduse puhul on võimalik luua mobiilirakendus mitmele platvormile vaid ühe koodibaasi põhjal. Esialgne investering ning eriti rakenduse haldamise kulud on oluline kriteerium, mida platvormi valikul jälgida, sest kui kulud on suured ja kasutus (investeeringu tootlus) väike, võib motivatsioon rakenduse pidevaks edasiarenduseks ja parendamiseks olla väike ning rakendus võib jääda kasutult seisma.

3.3.3 Funktsionaalsed nõuded

Järgnevalt kirjeldatakse planeeritava eelnõude jälgimise rakenduse olulisemaid funktsionaalseid nõudeid. Funktsionaalsete nõuete kirjeldamisel kasutatakse edaspidi mõistet *eelnõu sündmus*, mille all mõistetakse eelnõu oleku muutust, nt „eelnõu läbis teise lugemise“ või „eelnõu võeti vastu“. *Eelnõude jälgimise* all on mõeldud valitud tunnuste järgi (nt algataja, valdkond) kasutajale eelnõude kohta personaliseeritud informatsiooni serveerimist (nt uudisvoo vahendusel) ning teavituste saatmist. Kuna käesoleva töö raames valideeritakse alles eelnõude jälgimise rakendust idee tasandil (st hinnatakse, kas sellist rakendust üldse on vaja ja millisel kujul), siis kirjeldatakse funktsionaalseid nõudeid ülevaatlilikult, laskumata tehnilistesse ning kasutajaliidesega seotud detailidesse. Valideeritava eelnõude jälgimise rakenduse funktsionaalsetes nõuetest antakse ülevaade Tabelis 2.

Tabel 2. Funktsionaalsed nõuded

ID	Nõue
<i>Jälgimise eelistuste seadistamine</i>	
FN1	Kasutaja saab seadistada, millise valdkonnaga seotud eelnõusid ta soovib jälgida.
FN2	Kasutaja saab seadistada, millise erakonna algatatud eelnõusid ta soovib jälgida.
FN3	Kasutaja saab seadistada, millise saadiku algatatud eelnõusid ta soovib jälgida.
<i>Teavituste seadistamine</i>	

¹ <https://facebook.github.io/react-native/>

² <https://flutter.dev/>

FN4	<p>Kasutaja saab seadistada, milliseid valdkonnaga seotud eelnõu teavitusi ta soovib (või ei soovi) saada. Täpsemalt saab kasutaja seadistada, kas ta soovib teavitusi juhul, kui tema poolt jälgitav, mingi valdkonnaga seotud eelnõu:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) algatati; b) liikus ühest etapist teise (nt võeti vastu).
FN5	<p>Kasutaja saab seadistada, milliseid erakonnaga seotud eelnõu teavitusi ta soovib (või ei soovi) saada. Täpsemalt saab kasutaja seadistada, kas ta soovib teavitusi juhul, kui tema poolt jälgitav erakond:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) algatati; b) hääletas kasutaja poolt jälgitavate valdkondade eelnõude lõpphääletustel (nt „80% erakonnast ABC liikmetest hääletasid eelnõu XYZ vastu“).
FN6	<p>Kasutaja saab seadistada, milliseid saadikuga seotud eelnõu teavitusi ta soovib (või ei soovi) saada. Täpsemalt saab kasutaja seadistada, kas ta soovib teavitusi juhul, kui tema poolt jälgitav saadik:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) algatas eelnõu; b) hääletas kasutaja poolt jälgitavate valdkondade eelnõude lõpphääletustel.
<i>Eelnõude jälgimine uudisvoos</i>	
FN7	<p>Kasutaja saab üldises eelnõu sündmuste uudisvoos näha kõiki* eelnõudega seotud sündmusi.</p> <p><i>*kõik ei ole täpselt defineeritud, vaid annab mõista, et tegemist ei ole kasutaja poolt filtreeritud sündmustega, vaid sisaldab kõiki sündmusi, mida süsteem väljastab</i></p>
FN8	<p>Kasutaja saab personaliseeritud uudisvoos näha vaid neid eelnõudega seotud sündmusi, mis on seotud valdkondade, erakondade ja saadikutega, keda kasutaja jälgib.</p>
<i>Eelnõude detailide kuvamine</i>	
FN9	<p>Kasutaja saab näha eelnõu üksikasju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pealkiri - kirjeldus (lühendatult) - algatamise kuupäev - algatajad - märksõnad - aktiivne etapp

4 Metoodika

Selles peatükis antakse ülevaade töö eesmärkidest ja uurimisküsimustest ning nendele vastava uurimisstrateegia valikust. Lisaks kirjeldatakse, milliseid tegevusi töö autor uurimisstrateegiat rakendades tegi ning põhjendatakse nende tegevuste valikut.

4.1 Uurimisküsimused ja strateegia

Magistritööl on kaks peamist eesmärki:

- (E1) Luua visuaalne prototüüp rakendusest, mis lihtsustaks kasutajal riigikogus menetluses olevate eelnõude jälgimist.
- (E2) Anda hinnang selle rakenduse idee ellu viimise vajalikkusele.

Selleks, et töö eesmärged edukalt saavutada, otsib autor vastust kahele uurimisküsimusele:

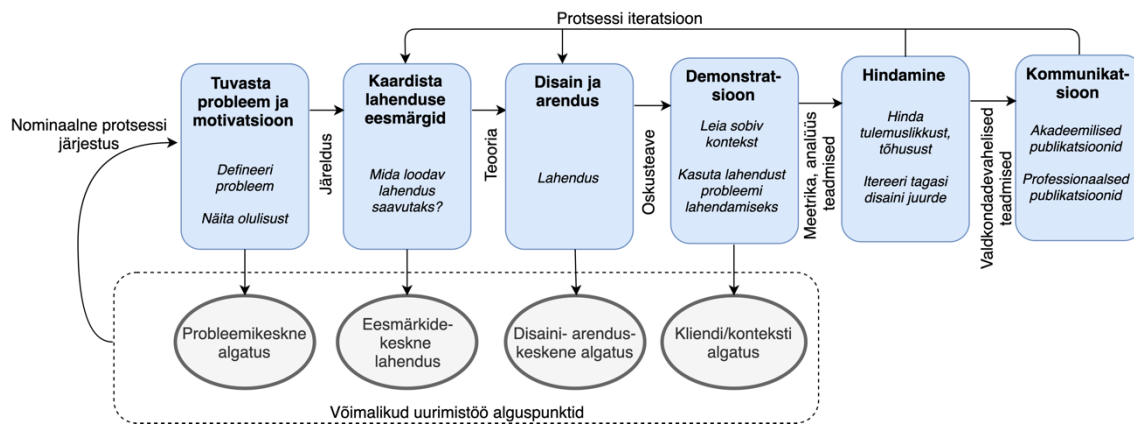
- (UK1) Millised on hetkel eelnõude jälgimisega seotud peamised probleemid?
- (UK2) Kas ning millisel määral planeeritav rakendus lahendaks mõnda neist probleemidest?

Võttes arvesse töö eesmärged ja uurimisküsimusi sobib autori hinnangul kõige paremini uurimisstrateegiaks rakendust loov uurimus ehk arendusuuring. Arendusuuringu on tsükliline uuring, mis koosneb järgmistest osadest [24]:

- **probleemi analüüs** (vajaduste, eesmärkide jms kaardistamine);
- **arendusprotsessi kavandamine** (tööjaotuse, arendusmeetodite jms paika panemine);
- **rakenduse arendusprotsess** (rakenduse visandite, vaheversioonide ja lõpliku versiooni loomine);
- **hindamine** (rakenduse testimine, kasutajatelt tagasiside kogumine jms);
- **järeldused ja üldistused** (nt soovitude kirjeldamine praktikutele ja arendajatele jms).

Täpsemalt järgitakse antud töös DSRM mudelit (*Design Science Research Methodology*), mis koosneb kuuest osast: 1) probleemi püstitus ja motivatsioon; 2) lahenduse eesmärkide

kaardistamine; 3) disain ja arendus; 4) demonstratsioon; 5) hindamine ja 6) kommunikatsioon [25]. DSRM mudelit on kujutatud Joonisel 5.

Joonis 5. DSRM protsessi mudel [25]

Üldiselt alustatakse DSRM mudeli järgi uurimistööd probleemi püstituse ja motivatsiooni etapist, mille käigus defineeritakse uurimisprobleem ning näidatakse planeeritava lahenduse olulisust. Seejärel tuletatakse lahenduse eesmärgid tuginedes probleemile ning teadaolevale informatsioonile ja andmetele. Kui probleem ja lahenduse eesmärgid on kirjeldatud, kavandatakse ja luuakse esialgne lahendus. Selles faasis määratakse kindlaks lahenduse funktsionaalsed nõuded ja arhitektuur ning luuakse lahendus. Demonstratsioonifaasis näidatakse lahenduse kasutamist kirjeldatud probleemide lahendamiseks, kasutades simulatsiooni, juhtumiuuringut, tõestust või muud sobivat tegevust. Demonstratsioonile järgneb hindamisfaas, mille käigus hinnatakse ja mõõdetakse, kui hästi loodud lahendus kirjeldatud probleemi lahendab. Viimases faasis antakse teadmised probleemist ja selle olulisusest ning loodud lahendusest ja lahenduse tulemuslikkusest edasi valdkonna spetsialistidele ja huvitatud osapooltele. [25]

DSRM mudel ei nõua kõigi protsessi sammude järjestikkust läbimist [25]. On üsna tavapärane, et uurimust alustatakse mudeli teisest sammust (lahenduse eesmärkide kaardistamine) näiteks juhul, kui probleem on juba uuringule eelnevalt piisavalt hästi kaardistatud. Antud töö raames otsustas autor alustada uurimisprotsessi DSRM mudeli esimest etapist ehk probleemi tuvastamisest ja motivatsioonist, sest autorile teadaolevalt pole Eestis riigi avaandmete paremini kasutatavaks muutmist varem teoreetiliselt uuritud.

4.2 Uurimisstrateegia rakendamine

Järgnevalt kirjeldatakse DSRM mudeli (vt Joonis 5) rakendamist töö eesmärgi (E1, E2) ning uurimisküsimusi (UK1, UK2) silmas pidades. Igas DSRM mudeli protsessi faasis kirjeldatakse, milliseid tegevusi ja alamtegevusi tehti, et vastava etapi eesmärgi saavutada. Peamistest tegevustest protsessi faaside lõikes antakse ülevaade Tabelis 3.

Tabel 3. DSRM mudeli rakendamisel tehtud tegevused etappide lõikes

DSRM mudeli etapp	Peamised tegevused
1. Probleemi tuvastamine ja motivatsioon	Kirjanduse ülevaate koostamine Olemasolevate lahenduste analüüs
2. Lahenduse eesmärkide kaardistamine	Riigikogu avaandmete rakendusliidesega tutvumine Olemasolevate lahenduste analüüsi tulemuste süntees (millised probleemid ilmnesid?)
3. Disain ja arendus	Funktsionaalsete nõuete kaardistamine Platvormi valimine Kasutajaliidese visandite loomine
4. Demonstratsioon	Intervjuu kava loomine Eksperthinnangu küsimine Valimi koostamine Intervjuude kokku leppimine Intervjuude läbiviimine
5. Hindamine	Intervjuude transkribeerimine Intervjuude kodeerimine ja kategoriseerimine
6. Kommunikatsioon	Magistritöö avaldamine

Järgnevalt antakse ülevaade DSRM mudeli rakendamisest etappide 1-5 lõikes.

4.2.1 Probleemi tuvastamine ja motivatsioon

Selleks, et mõista probleemi laiemalt ning veenduda selle olulisuses, koostas autor põhjaliku kirjanduse ülevaate, milles keskendus peasjalikult demokraatia kriisile, vaatles ühe võimaliku lahendusena avatud valitsuse põhimõtteid ning analüüsis kitsamalt informeerimise rolli avatud valitsuse loomisel.

Teine oluline tegevus, mida autor probleemi tuvastamiseks tegi, oli juba olemasoleva lahenduste analüüs. Selle analüüsi käigus selgusid mitmed olemasolevate lahenduste

kitsaskohad, mis rõhutasid probleemi olemasolu ning inspireerisid töö autorit võimaliku lahenduse prototüübi välja töötamisel.

4.2.2 Lahenduse eesmärkide kaardistamine

Lahenduse eesmärkide kaardistamisel oli oluline osa avaandmetega tutvumisel. Kuna riigikogu avaandmed olid planeeritava lahenduse peamiseks sisendiks, oli oluline kaardistada, millised andmed rakendusliidese kaudu kätte saab (ehk milline lahendus üldse võimalik on). Andmetega tutvumiseks kasutas autor riigikogu avaandmete rakendusliidese Swagger UI¹ visuaalse interaktsiooni vahekihti, mille kaudu oli autoril võimalik tutvuda kõigi rakendusliidese päringu otspunktidega (ingl *endpoint*) ning päringute tulemusena reaalsete riigikogu andmetega.

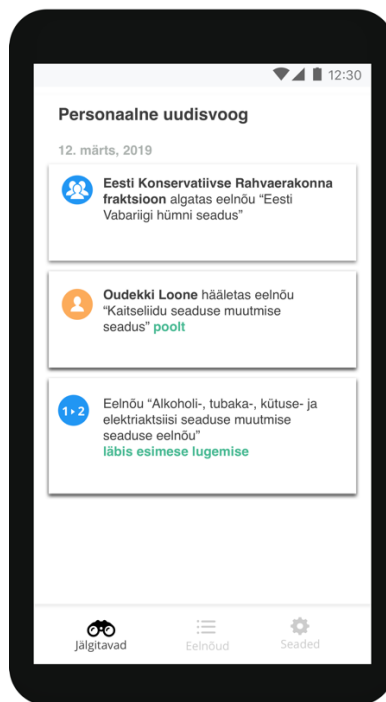
Teine tegevus, mida eesmärkide kaardistamise etapis tehti, oli, olemasolevate lahenduste probleeme sisendina kasutades, eelnõude jälgimise rakenduse nõuete kaardistamine ja hüpoteeside paika panemine.

4.2.3 Disain ja arendus

Disaini ja arenduse faasis kaardistati rakenduse esialgne ulatus ja funktsionaalsed nõuded. Enne kasutajaliidese visandite loomist oli tarvis otsustada, milline võiks olla eelnõude jälgimise rakenduse platvorm. Pärast platvormi valimist oli võimalik luua rakenduse prototüüp, mis kujutab endast programmi Sketch² abil loodud mobiilirakenduse kasutajaliidese eri vaadete visandeid. Näide ühest valideeritava rakenduse vaatest, täpsemalt personaalse uudisvoo vaade, on kujutatud Joonisel 6 (kõik rakenduse vaated on toodud Lisas 1).

¹ <https://swagger.io/tools/swagger-ui/>

² <https://www.sketchapp.com/>

Joonis 6. Mobiilirakenduse prototüüp: personaalse uudisvoogu vaade

**prototüübil kujutatud andmed on illustratiivse eesmärgiga ja ei pruugi vastata tegelikkusele*

Visandite loomisel otsustas töö autor kasutada kõrge täpsusega prototüübi (ingl *high-fidelity prototype*) meetodikat, mis tähendab, et kasutajaliidese vaated olid detailsed ning elutruud. Kõrge täpsusega prototüüp võimaldab saada kasutajatelt sisukamat tagasisidet, kui madala täpsusega prototüüp (ingl *low-fidelity prototype*) [26] ning on seega kasulik rakenduse idee edasi andmisel kasutajatele demonstratsiooni faasis intervjuude käigus.

4.2.4 Demonstratsioon

Magistritöö peamisest eesmärgist, eelnõude jälgimise rakenduse idee valideerimisest, lähtuvalt oli demonstratsiooni etapis tarvis koguda andmeid selleks, et:

- 1) hinnata, kas planeeritava rakenduse vajalikkusega seotud hüpoteesid H1-H3 kehtivad (kirjeldatud ülal);
- 2) leida vastus uurimisküsimustele UK1 ja UK2 (kirjeldatud ülal).

Autori hinnangul sobis kõige paremaks viisiks nimetatud eesmärkide saavutamiseks poolstruktureeritud intervjuude läbiviimine. Selline intervjuu formaat võimaldab läheneda andmete kogumisele süstemaatiliselt (kõigilt intervjuueeritavalt küsitakse samu küsimusi), kuid jätab samas piisavalt ruumi lisaküsimuste esitamiseks, kui see vajalikuks

osutub (mis on probleemi valideerimise intervjuude puhul väga tõenäoline). Intervjuu kava (tervikkava on toodud Lisas 2) küsimused pandi paika eesmärgiga saada ülevaade eelnõude jälgimisega seotud probleemidest ja nende probleemide olulisusest intervjuueeritava jaoks laiemas kontekstis.

Valimi loomisel olid oluliseks sisendiks rakenduse kavandamisel paika pandud kasutajaprofiilid - *tavakasutaja* ja *aktiivne kasutaja*. Kuna *tavakasutaja* profiili liiga laia ulatuse ning ebamäärasuse tõttu ei olnud võimalik nendest kasutajatest ühetaolist valimit koostada, otsustati käesoleva magistritöö raames kokku panna valim *aktiivse kasutaja* profiiliga kasutajatest. Üks grupp, kes sellele profiilile vastab, on vabaühenduste esindajad, kes puutuvad eelnõudega kokku oma töös ning kellel on keskmisest suuremad teadmised poliitikast.

Esimene samm valimi kokku panemisel oli kontakteerumine Vabaühenduste Liidu esindajaga selleks, et küsida eksperthinnangut selle kohta, milliste vabaühenduste esindajad võiksid intervjuus osaleda. Oluline oli leida need vabaühendused, kes tegelevad muuhulgas aktiivselt huvikaitsega ning on seeläbi eelnõudega kursis. Järgmiseks, saadud soovitude põhjal, saadeti e-mail üheksale vabaühendusele, kellest kuus vastas ja nõustus intervjuus osalema. Intervjuudes osalesid järgmised vabaühendused:

- Eesti Vegan Selts;
- Eesti LGBT Ühing;
- Eesti Noorteühenduste Liit;
- Eesti Taastuenergia Koda;
- Nähtamatud Loomad;
- Eesti Inimõiguste Keskus.

Kõik intervjuud viidi läbi näost-näku ning lindistati osalejate nõusolekul. Rakenduse visuaalset prototüüpi näidati (sh küsiti tagasisidet) kõigile intervjuueeritavatele alles intervjuu lõpuosas, et mitte kitsendada intervjuueeritavate mõtteulatust ja saada võimalikult laiaulatuslikke ning põhjalikke vastuseid.

4.2.5 Hindamine

Hindamise etapis transkribeeriti kõik intervjuud, et neid oleks võimalik süstemaatiliselt analüüsida. Intervjuu tekstide kodeerimiseks ehk tähenduslike üksuste välja valimiseks ja

kategooriate moodustamiseks kasutati kvalitatiivse sisuanalüüsi tarkvara QCMap¹.

Kõigi intervjuude tekstid kodeeriti nelja küsimuse lõikes:

- 1) Millised on peamised vabaihenduste tööga seotud probleemid?
- 2) Kuidas intervjuueeritavad end hetkel eelnõudega kurssi viivad?
- 3) Millised on eelnõude jälgimisega seotud peamised probleemid?
- 4) Kas ja mil määral planeeritav rakendus lahendaks mõnda neist probleemidest?

Seejärel paigutati tähenduslikud üksused (koodid) iga küsimuse lõikes pea- ja alamkategooriatesse. Viimaks võrreldi saadud tulemusi rakendusele püstitatud hüpoteesidega H1-H3 ja tuletati vastused uurimisküsimustele UK1 ja UK2. See võimaldas omakorda anda hinnangu rakenduse loomise vajalikkusele ehk magistritöö eesmärgile E2.

¹ <https://www.qcmap.org/>

5 Tulemused ja analüüs

Selles peatükis kirjeldatakse magistritöö tulemusi. Esimeses osas antakse ülevaade eelnõude jälgimise viisidest vabaühendustes. Seejärel tuuakse välja peamised eelnõude jälgimise ja nende kohta informatsiooni hankimisega seotud probleemid ning antakse ülevaade intervjueritavate tagasisidest valideeritavale rakendusele. Viimases osas koondatakse kokku peamised järeldused ja ettepanekud: analüüsitakse rakendusele püstitatud hüpoteeside paikapidavust, antakse hinnang valideeritava rakenduse loomise vajalikkusele, tehakse ettepanekuid olemasolevate lahenduste parandamiseks ja teema edasi uurimiseks ning tuuakse välja töö kitsaskohad ja praktiline väärtus.

5.1 Eelnõude jälgimise viisid vabaühendustes

Intervjuude käigus selgus, et kõige levinum viis eelnõude kohta informatsiooni hankimiseks on **e-kirjavahetus ministriumide ametnikega**. Selline infovahetus baseerub suuresti usaldusel ning saab intervjueritavate sõnul toimida eelkõige kahel põhjusel: 1) ametnikel on kohustus eelnõusid välja töötades huvigruppe kaasata; ning 2) koostöö ning inimsuhted vastavate ministriumide ametnikega on üldiselt head.

Kuna me oleme juba Sotsiaalministeeriumi selle valdkonna ametnikega tuttavad, siis ma pigem kirjutan kohe ametnikule otse, ja küsin, mis seisus miski on, kuivõrd jälgin eelnõude süsteemi. (anonüümne tsitaat)

Eks see isiklik kontakt inimestega on nagu igas valdkonnas tähtis. [...] Tegelikult on nende kohustus kaasata huvigruppe, et me ei saa siin rääkida sellest, et see oleks väga suur minu teene, et meid kaasatakse. Et see on nende kohustus seda teha ja mingisugune osa ametnike ka seda teeb. (anonüümne tsitaat)

Samuti hangivad vabaühenduste esindajad vajalikku eelnõusid puuduvat infot **telefoni teel** või **näost-näkku kohtumistel**, näiteks osaledes töөрühmas.

(Hangime infot) Meiltsi ja ka sellised silmast silma kohtumised. [...] Seda kontakti on üsnagi lihtne tegelikult saavutada, et kui sul ongi selline pisike küsimus, et siis võtad telefoni ja küsid, et ei peagi tegelikult selleks Eelnõude Infosüsteemi minema. (anonüümne tsitaat)

Oluline roll eelnõude kohta informatsiooni hankimisel on ka **meedial**. Näiteks toodi välja, et mõnel juhul said vabaühenduste esindajad eelnõudest teada siis, kui meedias teatud

teemat kajastati. Sellisel info hankimise viisil on aga omad piirangud, sest üldiselt kajastatakse meedias vaid vastuolulisi ja teravaid teemasid ning suur osa vabaühenduste jaoks olulisi eelnõusid jääb meediakajastusest välja.

Üks võimalus on see, et on mingi populistlik algatus Eesti riigi enda poolt, mingi nt pagulaste ... ma ei tea, noh see tekitab juba ühiskonnas diskussiooni ja siis me saame sellest teada. (anonüümne tsitaat)

Vähem olulised eelnõude kohta informatsiooni hankimise viisid on kasutada **Eelnõude Infosüsteemi, riigikogu kodulehekülge** või **ministeeriumide kodulehekülgi**. Vaid üks intervjuueritav oli EIS-is üles seadnud e-maili teavitused, saamaks teada, kui Eelnõude Infosüsteemi midagi üles laetakse. Samas olid enamus intervjueeritavad sellest võimalusest teadlikud. Sageli toodi välja, et EIS-is käiakse ringi vaatamas nii-öelda igaks-juhuks, kuna vahel juhtub, et mingi eelnõu jääb kas kahe silma vahele või ei ole vabaühendusi ministeeriumite poolt õigel ajal kaasatud. Samuti kasutatakse EIS-i mõnel juhul eelnõudega seotud dokumentide vaatamiseks (nt seletuskiri).

Süsteemi (EIS-i) nii palju, et kui ei ole meiega isiklikult otse ühendust võetud, siis ma ikka kasutan seda, aga ma ikkagi saadan meilitsi kõiki neid sisendeid. (anonüümne tsitaat)

Riigikogu koduleheküljelt hangitakse üldiselt eelnõude kohta lisainfot siis, kui eelnõu on juba riigikogusse jõudnud. Näiteks jälgitakse riigikodu koduleheküljelt, kes saadikutest kuidas hääletas, milliseid arvamusi eelnõu kohta esitati. Samuti mainiti, et teoorias on huvitavad ka kodulehelt leitavad stenogrammid, kuid praktikas ei ole selleks aega, et saadikute sõnavõtte läbi vaadata. Ministeeriumide kodulehekülgetelt hangitakse eelnõude kohta informatsiooni harva ja pigem juhuslikult, näiteks, kui kirjavahetuse tulemusena on vabaühenduse esindaja sinna edasi suunatud, et teatud dokumendile sealt kaudu ligi pääseda.

5.2 Eelnõude jälgimisega seotud probleemid

Intervjuude käigus tuvastati viis peamist eelnõude jälgimise ja nende kohta informatsiooni hankimisega seotud probleemi, millest antakse ülevaade Tabelis 4. Iga probleemi kohta on vastavas tabelis välja toodud, kuhu kategooriasse probleem kuulub.

Tabel 4. Peamised eelnõude jälgimisega seotud probleemid

Probleem	Kategooria
Mitte kaasamine (ei saada vajalikku informatsiooni)	Protsess
Kaasamine liiga hilja (ei saada vajalikku informatsiooni õigel ajal)	Protsess
Eelnõu elutsükkel pole läbipaistev	Protsess Tehnoloogia
Halb kasutajakogemus	Tehnoloogia
Ressursipuudus	Protsess

Iga probleem jaotati kategooriasse probleemi juurpõhjuse (autori subjektiivne hinnang) järgi. Eelnõu elutsükli läbipaistmatuse probleem oli autori hinnangul seotud nii protsessi kui ka tehnoloogiaga. Ühelt poolt ei laeta paljusid dokumente EIS-i üles (kuigi see on võimalik), vaid need saadetakse meiliga ning ka tagasisidet küsitakse pigem meili teel (protsessi kategooria). Teisalt aga ei ole EIS-il praegusel kujul seda võimekust, et tagada läbipaistvus kogu eelnõu elutsükli vältel (tehnoloogia kategooria). Järgnevalt antakse detailsem ülevaade Tabelis 4 välja toodud probleemidest.

5.2.1 Mitte kaasamine

Vabaühenduste jaoks on oluline saada informatsiooni neid puudutavate eelnõude kohta võimalik vara, et neil oleks võimalik eelnõu välja töötamisse ka enda sisend anda. Kuigi üldiselt nenditi, et koostöö ametnikega on hea, toodi siiski välja, et aeg-ajalt vabaühendusi olulistes küsimustes ei kaasata. Eriti tajutakse mitte-kaasamist nn tundlike või vastuoluliste teemade osas. Varajases staadiumis kaasamata jätmine võib tähendada nt seda, et vabaühendused saavad mingist olulisest eelnõust teada alles siis, kui muudatuste sisse viimiseks pole enam aega või poliitilist tahet.

Ma arvan, et peamine ongi see mitte kaasamine. Et ma pean ise väga palju mõtlema ja nuputama ja ühendust võtma. Ja siis teine asi on see, et kui on kaasamine toimunud, siis see tehaksegi selle linnukese pärast ära ja siis peale seda minnakse edasi oma asjadega. (anonüümne tsitaat)

Mitte kaasamine on vahetult seotud ka liiga hilise kaasamise probleemiga, sest kui kaasamine toimub liiga hilja võib vabaühenduste esindajatel jääda mulje, et seda tehti lihtsalt kohustusest kaasata, mistõttu see sisuliselt võrdub mitte kaasamisega. Samuti on mitte kaasamisel seos eelnõu elutsükli mitte läbipaistvusega – kui vabaühenduste esindajatel oleks hea ülevaade kõigist valdkonnas algatatud eelnõudest nende algatamisest saati, oleks vabaühendusi mitte kaasata oluliselt raskem, sest neil oleks

pidevalt olemas kogu vajalik informatsioon, et ise initsiatiivi näidata ja teha kõik selleks, et nad oleksid kaasatud võimalikult vara.

5.2.2 Kaasamine liiga hilja

Kuna vabaihendused sõltuvad väga palju informatsioonist, mida neile saadetakse (üldiselt e-maili teel), on oht, et neid informeeritakse olulistest küsimustes liiga hilja. Hilise informeerimisega võib esineda olukord, milles vabaihendustel pole parasjagu piisavalt ressursi (nii aja- kui ka inimressursi), et kvaliteetset sisendit anda või on sisendi andmiseks juba liiga hilja.

Kuna me üpris palju sõltume sellest, et meile saadetakse informatsiooni otse, siis alati on see oht, et kas tuleb õigel hetkel ja kas tuleb piisavalt kiiresti, et nagu kaasatakse juba algusest peale. (anonüümne tsitaat)

Kuigi mõnel juhul küsitakse eelnõudele tagasisidet EIS-is avaliku konsulteerimise vormis, mida peetakse üheks varajase kaasamise vormiks, arvavad mõned intervjuueeritavad, et selline kaasamine on pigem näiline ning on skeptilised nende antava sisendi olulisuse osas.

Noo mitte ükski nendest asjadest, mis siin on, ei ole varajases staadiumis. Varajane oleks siis, kui ma tahaks olla seal laua taga siis, kui hakatakse üldse mustandit tegema. Mul on vähe usku ... see on juba reageerimine minu arust. [...] Kui tõenäoline see on, et kui sa ka päriselt kommenteerid ja töötad läbi, et siis... (sellel mingi mõte on)? (anonüümne tsitaat)

5.2.3 Eelnõu elutsükkel pole läbipaistev

Kuna enamik suhtlusest vabaihenduste esindajate ja eelnõudega tegelevate ametnike vahel käib e-maili teel, puudub üldine läbipaistvus eelkõige eelnõude välja töötamise varajases staadiumis (kui eelnõu on jõudnud riigikokku, on läbipaistvus suurel määral tagatud läbi riigikogu kodulehekülje). Näiteks ei pruugi mõned asjast huvitatud vabaihendused mingi uue eelnõu välja töötamisest teadlikud olla, kuna nendega ei ole ühendust võetud. Sellisel juhul võidakse eelnõust teada saada alles siis, kui seda riigikogus menetlema hakatakse.

Kuigi teoorias peaks juba varajases staadiumis olema võimalik läbi EIS-i eelnõudega tutvuda ning neile tagasisidet anda (avalik konsulteerimine), siis praktikas ei toimi EIS kui usaldusväärne infokeskkond, sest paljusid dokumente sinna lihtsalt üles ei laeta (nt väljatöötamiskavatsused). Ükski intervjuueeritud vabaihenduse esindajatest ei kasutanud EIS-i igapäevaselt eelnõudega tutvumiseks. Samuti ei ole tavapraktika, et ametnikud

viitavad EIS-i üles laetud eelnõudega seotud dokumentidele e-mailides – pigem lisatakse dokumendid manusesse.

No ei ole kasutanud (EIS-i) – selles mõttes perioodiliselt. Mul ei ole seal mingeid teavitusi pandud. [...] Sest noh, mõned asjad, nt VTK-d, mõned ei tule üldse läbi selle infosüsteemi, nii et meil ei ole mõtet seda jälgida, sest me teame, et osa asju nii kui nii ei tule selle kaudu. Saadetakse lihtsalt meiliga. (anonüümne tsitaat)

Samas on läbipaistvusega probleeme ka hilisemas faasis, kui eelnõud on jõudnud menetlemiseks riigikokku. Sageli jäävad eelnõud pärast esimest lugemist riigikogus nn riulile seisma. See tähendab, et erinevatel põhjustel ei otsusta komisjon eelnõuga parasjagu tegeleda või ei ole komisjonis piisavalt toetust, et eelnõud edasi teisele lugemisele saata. Mõned eelnõud jäävad sedasi paigale seisma aastateks või koguni riigikogu vahetuseni.

Mõnikord juhtub nii, et üks eelnõu jääbki riulile, komisjoni riulile. Ja tegelikult selle kohta nagu väga keegi ei ütle ka, et nüüd see on seal ja nüüd see ei liigu enam mitte kuskile. Et seda peab nagu otsima. (anonüümne tsitaat)

Kui ma enne kirjeldasin, et tegelikult see kontakt ministeeriumiga on üsna hea, et seal see infovahetus on palju nii-öelda ladusam, aga mis toimub nt riigikogu fraktsioonides ja komisjonides, see ei ole nagu nii ladus. (anonüümne tsitaat)

Läbipaistvuse puudus on otseselt seotud ka vabaühenduste inimressursipuuduse probleemiga. Näiteks, kui vabaühenduses on tarvis liikmete vahel teadmisi jagada (nt uuele töötajale infot jagada), ei ole võimalik viidata mingile keskele süsteemile või kindla eelnõu menetlusprotsessile selles süsteemis. Kuna enamik teadmisi on lihtsalt inimeste peas ja kellegi elektroonses kirjakastis, on sellisel kujul informatsiooni jagamine kaootiline ja vaevarikas ülesanne. Samuti, kuna kogu vajalik informatsioon ei ole läbipaistev ja kergesti kättesaadav, võidakse ressursipuuduses teatud teemadega lihtsalt tegelemata jätta.

Et mingil hetkel noh, kes on kauem juba tegutsenud, teab, aga kui ma tahan palgata inimest endale tööle, kes tegeleks selle valdkonnaga, siis tuleb hakata kõigepealt nullist koolitama. (anonüümne tsitaat)

Samuti puudub läbipaistvus eelnõude kohta esitatavate ettepanekute osas. Ka siis, kui mõnel üksikul juhul on ettepanekud esitatud EIS-i kaudu, puudub ülevaade, millised ettepanekud käiku läksid, millised mitte, ning mis põhjustel. Kuna enamus ettepanekuid esitavad vabaühendused aga meili teel, jäävad teiste osapoolte esitatud ettepanekud üldse

nägemata. Kuigi ettepaneku esitanud osapool saab ministeeriumilt vastuse (üldiselt e-maili teel) selle kohta, millised ettepanekud käiku läksid ja millised mitte, pole sellisel kujul tagasiside läbi töötamine üldjuhul kasutajasõbralik.

Probleem on see, et pole ühtset tagasisidestamise süsteemi, et me saame jälgida, mis sisse tuleb, mis välja läheb. [...] Et näha ka, mis sinu ettepanekutest saab, et näha, et kui keegi tegi ettepaneku, et kas see läks läbi. (anonüümne tsitaat)

Siin viimati oli üks seadus ja siis meile saadetakse tabel vastu sellega, et mis nõ põhjendus on, kas see võeti vastu. Et ma lihtsalt sompan selles – see ei ole tegelikult väga kasutajasõbralik. (anonüümne tsitaat)

5.2.4 Halb kasutajakogemus

Intervjueeritavad tõid välja hulganisti probleeme, mis on seotud nii EIS-i kui ka riigikogu kodulehekülje kasutajamugavusega. Sellegipoolest ei olnud need probleemid intervjueeritavate jaoks kindlasti kõige olulisemad, sest nad ei kasutanud neid süsteeme üldiselt peamise töövahendina – kuna enamik infovahetusest käib meili teel, ei ole EIS-i kasutamine igapäevaselt lihtsalt vajalik.

Siis teine asi on see, et see (EIS) on hästi halvasti kasutatav ja hästi ebakasutajasõbralik. (anonüümne tsitaat)

Peamine probleem, mida EIS-i kasutamisega seoses välja toodi, on kehvasti töötav otsing. Selleks, et EIS-ist eelnõusid üles leida, kasutasid mõned intervjueeritavad Google'i otsingumootorit – intervjueeritavate sõnul on sedasi eelnõusid süsteemist kergem leida, kui siis, kui kasutada EIS-i enda otsingut. Kehva kasutajakogemusega seoses toodi veel välja tülikas sisse logimise protsess, programmivead (nt „Tagasi“ nupu mitte töötamine teatud juhtudel, pidev kasutaja välja logimine) ning üldine ebameeldiv ja keeruline kasutajakogemus.

Minu jaoks on ta nagu iga teine riigi süsteem, [...], kuidas öelda ... kohmetu, et kõike üles ei leia ja tihtipeale, kui sa paned lihtsalt Google'isse mingi asja, siis sa leiad nagu paremini üles. (anonüümne tsitaat)

Need asjad on seal väga raskesti jälgitavad ja otsitavad, see otsing minu arust ei toimi seal peaaegu üldse, see leiab seal võib-olla aastate taguseid asju enne, kui ta leiab selle, mis on just üles pandud. (anonüümne tsitaat)

Ka riigikogu kodulehe puhul toodi välja mitmeid kasutajakogemusega seotud probleeme. Kaks intervjueeritavat kirjeldasid riigikogu kodulehe kasutamiskogemust väljendiga

„õudne“. Peamise probleemina toodi välja, et kuigi riigikogu kodulehel on olemas suur hulk huvitavat ja vajalikku informatsiooni (nt kes kuidas hääletas, sõnavõttud, istungite ajad jne), on selle informatsiooni otsimine tülikas ja aeganõudev protsess, mistõttu seda väga sageli ei tehta.

See riigikogu koduleht on üldse õudne muidugi, see uus, aga noh, seal on nagu siiski võimalik kuidagi neid (eelnõusid) track'ida. (anonüümne tsitaat)

Riigikogu leht, mis on minu arust – eelnõude või seaduste otsimine on seal väga ebamugav. (anonüümne tsitaat)

5.2.5 Ressursipuudus

Üks peamine vabaühenduste probleem, mis on vahetult seotud ka eelnõude jälgimisega, on ressursipuudus. Kuna vabaühenduste rahastamine on suures osas projektipõhine, ei ole neil sageli võimalik ressursikasutust palju ette planeerida. See tähendab, et tihti ei ole võimalik võtta inimesi tööle täiskohaga ning juba palgal olevatel inimestel ei ole piisavalt aega, et huvikaitsega tegeleda. Seetõttu tegeletakse üksnes kõige kriitilisemate enda valdkonda puudutavate teemadega ning kasutakse eelnõude kohta informatsiooni saamiseks ja informatsiooni edastamiseks üldjuhul vaid kõige käepärasemaid vahendeid.

Ma ütleks, et kõige suurem probleem meie enda sisene ressursipuudus. Meil tegelikult ei ole seda ressursi, et professionaalselt, esiteks hoida silmaga kõigel peal korralikult, ja teiseks, et me saaksime anda kvaliteetset sisendit iga kord, kui seda võiks ja peaks olema vajalik teha. (anonüümne tsitaat)

Samas on ressursipuuduse puhul eriti oluline, et eelnõude jälgimise ning tagasiside andmise protsess oleks võimalikult lihtne ning kasutajasõbralik. On selge, et tööd eelnõudega on võimalik muuta oluliselt efektiivsemaks ja vähem ressursinõudlikumaks, kui asendada e-maili teel käiv suhtlus ning dokumentide saatmine hästi toimiva keskse süsteemiga, mida kõik osapooled ka uuendaksid ja aktiivselt kasutaks.

5.3 Intervjueeritavate arvamus planeeritavast rakendusest

Järgnevalt on välja toodud kõige olulisemad intervjueeritud kasutajate arvamusel ja seisukohad, mis olid sisendiks valideeritava rakenduse vajalikkuse hinnangule.

5.3.1 Soov jälgida üksikuid eelnõusid

Vabaühenduste esindajad sooviksid rakenduses jälgida pigem üksikuid eelnõusid, kui eelnõusid mingite valdkondade kaupa (nagu oli kujutatud prototüübil). Üks põhjus on selles, et vabaühendused tegelevad aktiivselt vaid mõne üksiku eelnõuga (sageli mitte rohkem kui ühe eelnõuga) ja need samad eelnõud võivad vabaühenduse jaoks aktuaalsed olla pikka aega. Ülejäänud valdkonda puudutavate eelnõude jälgimine ei oma vabaühenduste esindajate igapäeva töö mõttes suurt väärtust. Jälgitavate eelnõude kohta on vabaühenduste esindajatel soov saada nii palju informatsiooni kui võimalik: kes võtab sõna, kes kuidas hääletab, milliseid arvamusi ja muudatusettepanekuid esitatakse, millal eelnõu hääletamised toimuvad jne.

Mis võiks olla kindlasti, on tõesti see, eelnõud ise, et noh ma saaks teavitusi nt selle konkreetse eelnõuga tehtavatest kõikidest muudatustest. (anonüümne tsitaat)

5.3.2 Vajadus jälgida eelnõud ka enne riigikogus menetlemist

Kuna vabaühendused annavad enamjaolt sisendi eelnõude väljatöötamisse enne (nt kommentaarid, muudatusettepanekud jms), kui eelnõu jõuab riigikokku menetlusse, oleks eelnõude jälgimisel mõtet rohkem, kui seda saaks teha kogu eelnõu elutsükli vältel. Kuna planeeritav rakendus keskendus aga vaid teavituste saatmisele alates hetkest, kui eelnõu on riigikogus menetlusse võetud, siis nendest teavitustest nii palju kasu pole.

5.3.3 Parema kasutatavusega alternatiiv riigikogu koduleheküljele

Mitmed intervjueeritavad nentisid, et selline rakendus oleks kasulik, kuna see muudaks eelnõude hääletamiste ja sõnavõttudega seotud informatsiooni hankimise lihtsamaks, kuna neil ei oleks enam tarvis kasutada riigikogu kodulehekülge, mis on intervjueeritavate sõnul halvasti kasutatav ja mitte kasutajasõbralik.

Ta on tõenäoliselt ikkagi palju parem, kui see koduleht ise. (anonüümne tsitaat)

5.3.4 Alternatiivsed rakenduse sihtgrupid

Sageli kippusid intervjueeritavad analüüsima planeeritava rakenduse väärtust mitte enda, vaid kellegi kolmanda läbi. Näiteks toodi välja, et planeeritav rakendus võiks tuua tavakodaniku lähemale kogu riigivalitsemise protsessile. Samuti arutleti, kas selline hästi kasutatav mobiilirakendus võiks tekitada huvi ka noortes ja tõsta seeläbi nende poliitilisi teadmisi ning kaasatust. Mõned intervjueeritavad tõid välja, et sellise rakenduse väärtus

neile endile ei oleks niivõrd seotud nende tööga vabaühenduses, kuivõrd pakuks huvi neile kui poliitikahuvilisele kodanikule.

See on küll väga äge mõte sul. [...] See võib tavainimese palju lähemale tuua poliitikale, kui ta praegu on. Muidu praegu, no mis see tavainimene ikka nii väga, ega ta ei lähe sinna riigikogu lehele otsima, et kes kuidas hääletas. (anonüümne tsitaat)

See tundub hullult vajalik e-osaluse mõttes. (anonüümne tsitaat)

5.3.5 Teavitused komisjonides toimuva kohta

Rakendusel kui teavituste süsteemil nähti väärtust vaid juhul, kui rakenduse abil oleks võimalik saada teavitusi eelnõudega toimuvast komisjoni tasandil. Üldiselt nenditi, et komisjonide tasandil ei ole eelnõude menetlemise protsess kuigi läbipaistev ning sageli jäävad mingid eelnõud komisjonis nn riulile seisma. Intervjueeritavate sõnul oleks oluline teada, kui komisjonis pikka aega viibinud eelnõudega taas tegelema hakatakse. See võimaldaks õigeaegselt reageerida ja nt vajadusel muudatusettepanekuid esitada. Samuti sooviti saada teavitusi, kui eelnõuga ei ole teatud ajaperioodi vältel komisjonis midagi ette võetud – sellised teavitused tuletaksid vabaühenduste esindajatele taas kõnealuse eelnõu menetlemist meelde ning võimaldaksid vajadusel komisjoni liikmetega kontakteeruda ning avaldada survet eelnõu menetlemisega jätkamiseks.

Võib-olla see komisjonide asi on inimeste jaoks see kõige läbipaistmatum, et see oleks väga kasulik asi selle äpi juures kindlasti, kui see tuleks. (anonüümne tsitaat)

Et see oleks mul lihtsalt nõ teadmiseks, et siis ma tean, et ma pean hakkama liigutama selles suunas, et see ei oleks enam seal (komisjonis). (anonüümne tsitaat)

5.3.6 Veebirakendus mobiilirakenduse asemel?

Küsimuses, kas taoline rakendus peaks olema pigem veebirakendus või mobiilirakendus, ei valitsenud intervjueeritavate seas üksmeelt. Mõned arvasid, et taolist rakendust oleks arvutis mugavam kasutada, kuna ilmselt tekib rakendust kasutades vajadus lisainformatsiooni otsida, mis oleks telefonis tülikas. Samuti võimaldab arvuti suurem ekraan rohkem teksti mahutada, mis omakorda muudab pikkade tekstide (nt sõnavõttude) lugemise mugavamaks. Samas arvasid mõned intervjueeritavad, et mobiilirakenduse eelis on see, et seda on hea kasutada liikvel olles ning siis, kui arvutit pole parasjagu käepärast.

Minul isiklikult ilmselt on arvutis selles mõttes mugavam. [...] Et kui ma saan mingit infot sealt, siis mul tekib olukord, kus ma tahan guugeldada midagi. Ma näen juba seda olukorda, kus ma

avan viis tab'i ja avan Slacki ja postitan fesarisse midagi ja siis mul on telefonist lihtsalt raskem seda kõike teha.

5.4 Järeldused ja ettepanekud

Selles peatükis tuuakse analüüsitakse rakendusele püstitatud hüpoteeside paikapidavust ning antakse hinnang rakenduse loomise vajalikkusele. Samuti antakse soovitusi olemasolevate lahenduste parendamiseks ning teema edasi uurimiseks. Viimaks arutletakse töö kitsaskohtade ning praktilise väärtuse üle.

5.4.1 Hüpoteeside paikapidavus

Tabelis 5 antakse ülevaade magistr töö käigus valideeritavale rakendusele püstitatud hüpoteesidest ning nende paikapidavusest.

Tabel 5. Hüpoteeside paikapidavus

ID	Hüpoteesi kirjeldus	Kas kehtib?
H1	Hetkel puudub lahendus, mille abil <i>tavakasutaja</i> saaks relevantset eelnõude kohta käivat informatsiooni lihtsalt hankida.	Ei olnud võimalik hinnata
H2	<i>Aktiivsele kasutajal</i> on praeguste lahenduste abil nende jaoks esmase relevantse info hankimine keeruline või pole infot võimalik kätte saada.	Ei kehti
H3	Rakendus, mille abil oleks võimalik lihtsalt seadistada, milliseid eelnõudega seotud teavitusi kasutaja saada soovib, ning mis võimaldaks eelnõudega seotud esmast informatsiooni kiirelt ja lihtsalt omistada, oleks vajalik täiendus EIS-ile ning looks väärtust eelkõige <i>aktiivsele kasutaja</i> .	Ei kehti

Kuna käesoleva magistr töö raames intervjueriti *aktiivset kasutajat*, ei olnud võimalik otseselt hinnata, kas hüpotees H1, mis käsitleb *tavakasutaja* vaadet, kehtib. Sellegipoolest on alust arvata, et see hüpotees võib kehtida, kuna intervjueritavad tõid välja hulganisti kasutajakogemusega seotud probleeme, mis muudab eelnõude kohta informatsiooni hankimise keerukaks ka valdkonnaga paremini tuttavale kasutajale. Omaette küsimus on aga *tavakasutaja* motivatsioon selle informatsiooni hankimiseks, mida tuleks enne taolise rakenduse loomist kindlasti uurida.

Andmete analüüsi tulemusel selgus, et hüpotees H2 valideeritava rakenduse kontekstis ei kehti. On tõsi, et esmase relevantse info hankimine on keeruline juhul, kui eelnõusid alles kokku panema hakatakse (varajane staadium). Sellisel puhul peavad huvitatud osapooled lootma, et nendega ühendust võetakse ja neid töösse võetud eelnõudest teavitatakse. Samas, kui eelnõu on jõudnud juba riigikokku (valideeritava rakendus oleks teavitusi saatnud alates sellest hetkest kui eelnõu jõuab riigikokku), on enamik infost juba huvitatud osapooltel teada ning lisainformatsiooni saab mõningase pingutusega kätte riigikogu koduleheküljelt.

Võib hinnata, et ka hüpotees H3 ei kehti. Esiteks, kuna selgus, et EIS-i kasutatakse vähe või üldse mitte, ei saa väita, et mobiilirakendus kuidagi EIS-i kasutamist täiendaks. Samuti ei selgunud intervjuude käigus, et praegusel kujul valideeritav rakendus otseselt vabaühenduste esindajate probleeme lahendaks. Ainus probleem, mille vabaühenduste esindajad selgelt välja tõid ning mida valideeritav rakendus teoreetiliselt lahendada suudaks, oleks teavituste saatmine olukorras, kus teatud eelnõu on komisjonis nn riulile seisma jäänud. Samas ei olnud see funktsionaalsus praeguse rakenduse nõuete hulgas kirjeldatud.

5.4.2 Hinnang rakenduse loomise vajalikkusele

Tuginedes intervjuude käigus kogutud andmetele ning andmete analüüsile, annab töö autor hinnangu, et **valideeritavata rakenduse ellu viimine töös kirjeldatud kujul ei ole otstarbekas**. Järgnevalt toob töö autor välja peamised argumendid, mis seda hinnangut toetavad:

- 1) Planeeritava rakenduse üks peamine idee oli esmase info tarbimise lihtsustamine ehk suurest hulgast informatsioonist kasutajale huvipakkuva välja filtreerimine. Andmete analüüsi tulemusel aga selgus, et vabaühenduste esindajad, kes esindavad *aktiivse kasutaja* profiili, on peasjalikult huvitatud vaid üksikutest (sageli ühest ainsast) eelnõudest, mistõttu on küllalt lihtne end nende eelnõudega toimuvaga pidevalt kursis hoida (ka nt ainult manuaalselt infot otsides). Seetõttu ei paku *aktiivsele kasutajale* palju väärtust jälgida mitmeid eelnõusid valdkondade, erakondade või saadikute lõikes.
- 2) *Aktiivsele kasutajale* on kõige olulisem saada informatsiooni eelnõude kohta varajases staadiumis, näiteks, kui ministriumis eelnõu mustandit koostama

hakatakse või alates väljatöötamiskavatsuse loomisest. Valideeritav rakendus keskendus eelnõu sündmustele alates hetkest, mil nad on jõudnud riigikokku – selles etapis on eelnõude kohta käiv informatsioon ajapiirangu tõttu vähem väärtuslik. Lisaks on selles etapis jõukohane hankida lisainformatsiooni riigikogu kodulehekülje kaudu.

- 3) Kuigi ühe peamise eeliseena toodi valideeritava rakenduse puhul välja, et seda näib olevat lihtne kasutada (erinevalt riigikogu koduleheküljest), ei ole töö autori hinnangul mõtet luua olemuselt riigikogu kodulehekülge dubleerivat rakendust vaid sellepärast, et viimane on halvasti kasutatav. Dubleerimise all mõtleb töö autor, et kuna selgus, et peamine valideeritava rakenduse väärtus ei ole mitte kiire info tarbimine ja kiiresti teavituste saamine, vaid info kasutajasõbralikum kättesaamine, ei eristuks valideeritav rakendus sellisel kujul funktsionaalsuselt palju riigikogu koduleheküljest (ka seal saab infot filtreerida nt saadikute ja erakondade lõikes ning kasutada märksõna otsingut).
- 4) Kuigi intervjueritavad tõdesid, et näevad rakendusel väärtust eelkõige kolmandata osapoolte jaoks (nt poliitikahuvilised kodanikud ja noored), ei ole see piisav alus rakenduse loomiseks. Selleks, et hinnata, kas selline lahendus võiks aidata nt tavakodanikku või poliitikast huvituvat noort riigivalitsemisele lähemale tuua, oleks tarvis koostada vastavate kasutajaprofiilide valimid ning läbi viia intervjuud, milles peamise küsimusena tasuks uurida, milline võiks olla taolise rakenduse kasutamise motivatsioon. Kuigi tavakodanike poliitikasse kaasamine ja nende informeerituse tõstmine on üllas idee, tasub olla skeptiline selle osas, kas keegi ikka vaevuks rakendust alla laadima ja kasutama.

5.4.3 Ettepanekud

Kuna töö käigus toodi välja mitmeid olemasolevate lahenduste probleeme ja kitsaskohti, pakub töö autor välja mõned soovitusel olemasolevate lahenduste parandamiseks. Samuti teeb autor ettepaneku käesoleva teema edasi uurimiseks *tavakasutaja* kasutajaprofiili silmas pidades.

- 1) **Parandada riigikogu kodulehekülje kasutajakogemust.** Riigikogu kodulehekülge koondab hulka põnevat ja kasulikku infot, mida on kasutajate sõnul kahjuks raske üles leida. Eriti oluline on töö tulemustest lähtudes **parandada**

läbipaistvust riigikogu komisjonides toimuva osas – kuigi praegu on võimalik riigikogu koduleheküljel komisjonide päevakorrast erinevatel kuupäevadel ülevaade saada, on see tülikas ja aeganõudev. Näiteks kui kasutaja soovib teada a) mis eelnõud parasjagu komisjoni vastutusallas on; b) millised neist lähitulevikus päevakorda võetakse ning c) milliseid eelnõusid pole juba pikka aega päevakorda võetud (näitab ilmselt komisjoni vähest motivatsiooni nendega tegeleda või muid takistusi), peab kasutaja külastama riigikogu leheküljel erinevaid alamlehti, rakendama erinevaid filtreid ning saadud tulemusi ise analüüsima ja koondama. Selline töö on aeganõudev ja keeruline ning vähendab tõenäosust, et kasutaja endale vajalikku infot hankima vaevub. Töö autor soovib kaaluda varianti, milles riigikogu kodulehekülje staatiline sisu (ajalugu, juhatus, liikmed jne) jäetakse praegusel kujul riigikogu koduleheküljele, kuid igasugune interaktiivne sisu (kes kuidas hääletas, kes sõna võtab, milliseid arvamusi on esitatud jne) viiakse üle eraldi rakendusse, milles seatakse esikohale informatsiooni otsimise ja filtreerimise lihtsus ja üldine kasutajakogemus. Kasutajakogemuse disainimisel tasuks lähtuda inimese kesksest disainist (ingl *human-centered design*), mille rakendamine aitaks tagada, et informatsioon oleks organiseeritud kasutaja jaoks loogiliselt ja lihtsasti omistatavalt (vastandudes süsteemi perspektiivist loogilisena esitletud informatsioonist). Kasutajakogemusele tähelepanu pööramine on oluline, sest see võimaldab rohkematel inimestel nendest andmetest kasu saada ning seeläbi suurendab kodanike informeerituse taset tervikuna. Töö autor soovib kasutajakogemuse parandusi läbi viies muudatuste mõju mõõta ning tulemused avalikustada.

- 2) **Töötada selle nimel, et Eelnõude Infosüsteemist saaks keskne, laialdaselt kasutatud ja usaldusväärne infoallikas**, mille abil nii vabaühendused kui teatud valdkonnast huvituvad kodanikud saaksid tervikülevaate kogu eelnõu elutsüklist (sh muudatusettepanekutest ja sellest, millised neist arvesse võeti ja millised mitte) selle kavandamisest saadik. Kindlasti soovib töö autor ellu viia parendused EIS1-EIS5, mis pakuti välja raportis “Osalusveebi ja valitsuse eelnõude infosüsteemi kasutatavuse analüüs” [8]. See hõlmab nii laialdasi kasutajamugavusega ja süsteemi loogikaga seotud muudatusi, kui ka vabaühenduste ja ministeeriumide vahelise suhtlusmudeli ning informatsiooni vahetuse protsessi ümber kujundamist. Kindlasti ei ole selliseid laiaulatuslikke

muudatusi kerge ellu viia, kuid see on oluline, et ühelt poolt muuta olemasolevad vabaühendused võimekamateks ja informeeritumateks (väheste ressursside juures on efektiivse läbipaistvust tagava süsteemi toimimine hädavajalik) ning teisalt võimaldada üha rohkematel kodanikel aktiivsemalt poliitikakujundamise protsessist osa võtta.

- 3) **Edasi uurida, kas selline rakendus võiks pakkuda huvi *tavakasutaja* profiiliga kodanikule.** Kuna mitmed intervjuueeritavad tõid välja, et selline lahendus oleks „ühiskondlikult huvitav“ ning võiks tuua mõned inimesed riigivalitsemisele lähemale, siis tasuks seda teemat lähemalt uurida. Üks võimalik uurimisstrateegia oleks kokku panna uus valim inimestest, kes ei ole ekspertkasutajad, kuid kes aegajalt riigikogu kodulehelt huvi pärast eelnõusid otsivad. Seekord tuleks autori hinnangul aga läheneda kasutajaintervjuudele mitte probleemipõhiselt, nagu seda tehti käesoleva töö raames (vaadeldi, millised probleemid esinevad ning kas rakendus aitaks neid lahendada), vaid keskendudes eelkõige kasutajate huvile ja motivatsioonile – sellisest lahendusest oleks kasu ainult siis, kui motivatsioon selle alla laadimiseks ja kasutamiseks oleks piisavalt kõrge arvestatava hulga inimeste seas. Seetõttu oleks edasi uurimisel eriti oluline mõista, milline informatsioon võiks olla kasutaja jaoks põnev (see suurendaks kasutaja motivatsiooni). Samuti tasuks mõelda, kuidas oleks võimalik riigikogu andmetest erinevate tekstianalüüsi meetoditega veelgi enam põnevat informatsiooni genereerida. Näiteks võib mõelda funktsionaalsusele, mille abil on võimalik sõnavõttudele toetudes riigikogu saadikute üldist meelsust hinnata (kas pigem positiivne või negatiivne).
- 4) **Edastada käesoleva magistritöö peamised tulemused ja ettepanekud riigikantseleile.** Selleks, et käesoleva magistritöö leidudest ka praktiliselt kasu oleks, edastab töö autor peamised leiud asjaosalistele, kelle kaudu võivad mõned antud soovitused või kajastatud ideed jõuda Eelnõude Infosüsteemi või riigikogu koduleheküljele erinevate parenduste näol.

5.4.4 Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus

Üheks uuringu kitsaskohaks võib pidada asjaolu, et valim kajastas vaid väga kitsast ühiskonna segmenti. On võimalik, et valideeritaval rakendusel oleks väärtus olnud mingi teise kasutajaprofiiliga kasutaja jaoks, nt poliitikast keskmisest enam huvitatud kodanik

või ajakirjanik. Uuringu teiseks kitsaskohaks võib pidada seda, et valideeritava rakenduse prototüüpi luues ja ideed välja töötades võeti arvesse, et rakendus baseerub riigikogu avaandmete rakendusliidesel. See kitsendas oluliselt rakenduse ulatust ning seetõttu ei kajastanud rakendus kogu eelnõu elutsükli, vaid käsitles eelnõusid alates sellest, kui neid hakati menetlema riigikogus. On võimalik, et sellise piiranguta loodud prototüüp, olgugi et vähem pragmaatiline (teostatavus on keerulisem), oleks intervjueeritavaid rohkem kõnetanud ning võimaldanud saada tagasisidet reaalsete (sh varajase staadiumi) eelnõude kohta informatsiooni hankimise probleemide kohta.

Töö peamiseks väärtuseks võib pidada seda, et ta annab hea ülevaate eelnõude jälgimise protsessist ja selle kitsaskohtadest vabaühenduste näitel. Töös välja toodud peamised eelnõude kohta informatsiooni hankimise viisid ning olemasolevate lahenduste probleemid annavad ülevaate hetkel toimiva kodanike (sh vabaühenduste) kaasamisega seotud protsessi ebaefektiivsustest. Töös välja toodud probleemidest ning soovitud on võimalik õppida nii avaliku sektori IT projektide eestvedajatel kui ka ettevõtlikel kodanikel, kes plaanivad luua lahendusi kodanike paremaks kaasamiseks või kodanike poliitilise informeerituse taseme tõstmiseks.

6 Kokkuvõte

Magistritöö eesmärk oli välja töötada eelnõude jälgimise mobiilirakenduse visuaalne prototüüp ning anda hinnang selle loomise vajalikkusele. Töö uurimismetoodikaks valiti rakendust loov uuring ehk arendusuuring. Disaini ja arenduse etapis lõi autor eelnõude jälgimise mobiilirakenduse kõrge täpsusega prototüübi. Demonstratsiooni etapis intervjueris töö autor eelnõudega igapäevaselt kokku puutuvaid vabaihenduste esindajaid (6 intervjueeritavat) ning uuris, millised on peamised eelnõude jälgimisega seotud probleemid. Intervjuu viimases osas näidati intervjueeritavatele valminud rakenduse prototüüpi ning küsiti tagasisidet eelnõude jälgimise rakendusele ideele.

Intervjuude käigus selgus, et kõige enamlevinum viis eelnõude kohta informatsiooni hankimiseks on e-kirjavahetus ministriumide ametnikega. Samuti selgus, et olulised informatsiooni hankimise viisid on suhtlus telefoni teel, näost-näku kohtumistel ning info hankimine meedia vahendusel. Vähem ja juhuslikumalt kasutati eelnõude kohta informatsiooni hankimiseks Eelnõude Infosüsteemi, riigikogu kodulehekülge ning ministriumide kodulehekülgi.

Intervjueeritud vabaihenduste esindajad soovisid jälgida pigem üksikuid eelnõusid ning eelnõude jälgimine valdkonna, saadikute või erakondade lõikes ei pakkunud neile nende igapäeva töö mõttes palju väärust. Intervjueeritavatele meeldis, et valideeritavat rakendust tundus olevat lihtne kasutada (erinevalt riigikogu koduleheküljest), kuid nad nentisid, et oleks rohkem kasu, kui teavitusi oleks võimalik saada eelnõude kohta ka enne, kui nad on jõudnud menetlemiseks riigikokku. Samuti toodi välja, et mobiilirakendusest kui teavituste süsteemist oleks kasu siis, kui rakendus saadaks teateid komisjonis nn riiulile seisma jäänud eelnõude kohta. Arutleti ka selle üle, kas rakenduse sihtgrupp võiks olla keegi teine, nt tavakodanik (mitte valdkonnaga igapäevaselt tegelev kodanik) või noored. Mõned intervjueeritavad avaldasid soovi taolist rakendust kasutada pigem arvuti ekraanil, mitte mobiilis.

Töö käigus leiti vastused mõlemale uurimisküsimusele UK1 ja UK2. Andmeanalüüsi tulemusel selgus viis peamist eelnõude jälgimisega seotud probleemi (vastus uurimisküsimusele UK1): mitte kaasamine (ei saada vajalikku eelnõudega seotud

informatsiooni), kaasamine liiga hilja (ei saada vajalikku eelnõudega seotud informatsiooni õigel ajal), eelnõu elutsükkel pole läbipaistev, halb olemasolevate rakenduste kasutajakogemus ning ressursipuudus. Samuti leiti, et praegusel kujul (töös kirjeldatud funktsionaalsusega) ei lahendaks valideeritav rakendus tuvastatud eelnõude jälgimisega seotud probleeme (vastus uurimisküsimusele UK2).

Analüüsi osas oli võimalik anda hinnang kahe püstitatud hüpoteesi (H2 ja H3) kehtivusele. Töö autori hindas, et kumbki hüpoteesidest ei kehti. Samuti andis autor hinnangu, mille kohaselt praegusel kujul, tuginedes olemasolevatele andmetele, ei ole valideeritava rakenduse ellu viimine otstarbekas. Autor tõi selle hinnangu toetuseks välja neli argumenti: 1) intervjueeritavate peamine huvi oli olla kursis üksikute eelnõudega, mitte paljudega; 2) intervjueeritavad soovisid saada informatsiooni eelnõude kohta varajases staadiumis, mis pole valideeritava rakenduse raames võimalik; 3) kuigi intervjueeritavatele meeldis rakenduse näiliselt lihtne kasutatavus, ei ole see piisav põhjus, et luua riigikogu kodulehekülge suures osas dubleerivat rakendust; 4) rakenduse kasutajaprofiil (kellele täpselt taoline rakendus võiks huvi pakkuda) ei ole veel täpselt teada.

Töö autor tegi analüüsi põhjal neli ettepanekut, millest kaks olid seotud olemasolevate rakenduste parandamisega. Käesoleva magistr töö autor soovitas parandada riigikogu kodulehekülje kasutajaliidest, et seal olevatest andmetest kodanikele rohkem kasu oleks. Samuti soovitas autor töötada selle nimel, et Eelnõude Infosüsteemist saaks laialdaselt kasutatav läbipaistev keskne süsteem, mis toetaks eelnõude jälgimist ideest vastu võtmise või tagasi lükkamiseni. Töö autor tegi ka ettepaneku käesoleva töö raames valideeritava rakenduse sihtgruppi edasi uurida ning saata magistr töö tulemuste kokkuvõtte riigikantseleisse.

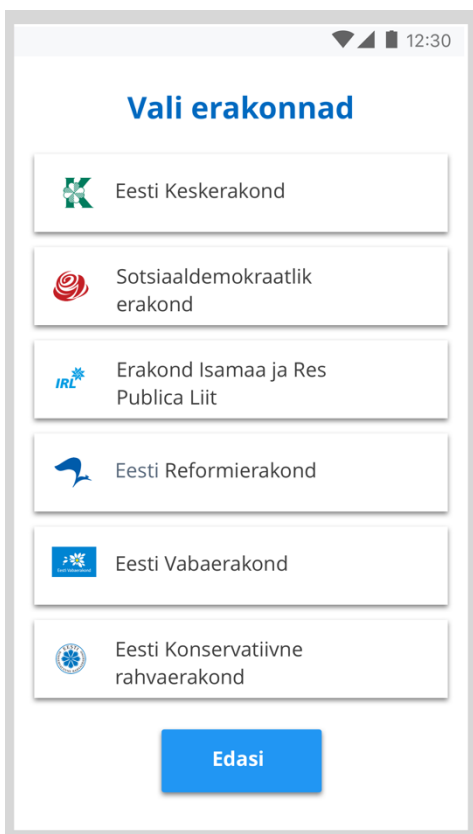
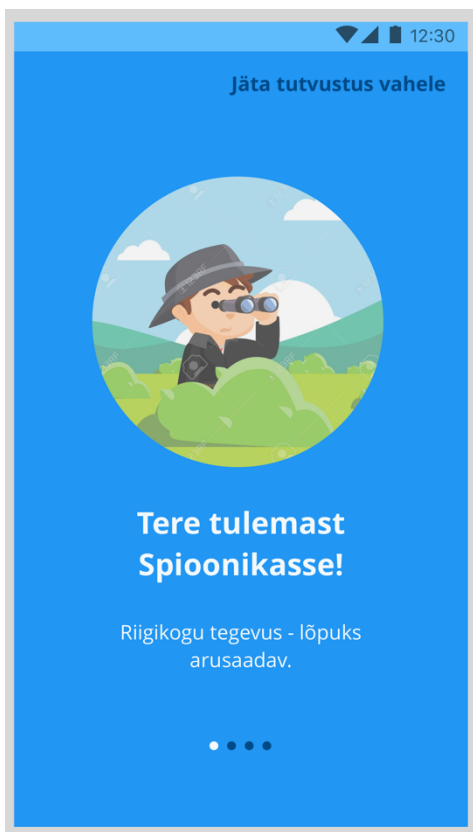
Viimases osas arutles autor töö võimalike kitsaskohtade ja praktilise väärtuse üle. Ühe kitsaskohana toodi välja, et intervjueeritavate valim kajastas kitsast ühiskonna segmenti, mistõttu polnud võimalik hinnata valideeritava rakenduse võimalikku kasu laiemalt. Teise võimaliku kitsaskohana tõi autor välja, et rakenduse prototüüpi luues oli sisendina kasutatud riigikogu avaandmete rakendusliidest, mistõttu oli ka intervjueeritavate tagasiside rakenduse osas kitsa ulatusega. Autor tõi välja, et töö praktiline väärtus seisneb selles, et ta annab hea ülevaate vabaihenduste esindajate eelnõude jälgimise viisidest, sellega seotud probleemidest ning protsessi ebaefektiivsusest.

Kasutatud kirjandus

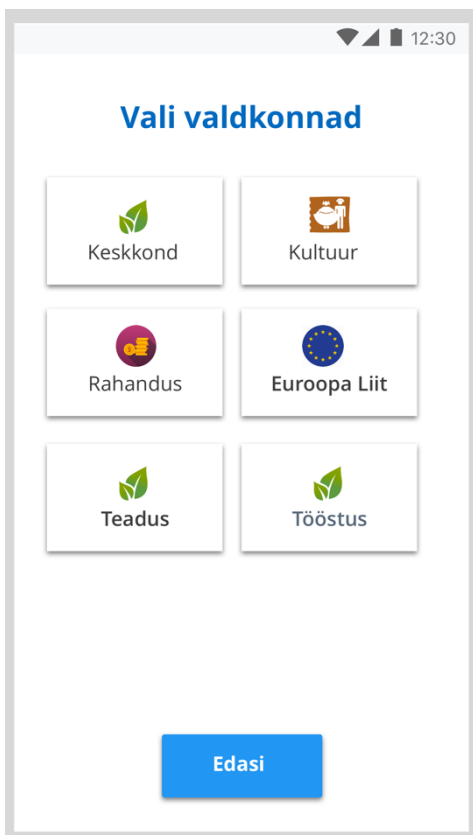
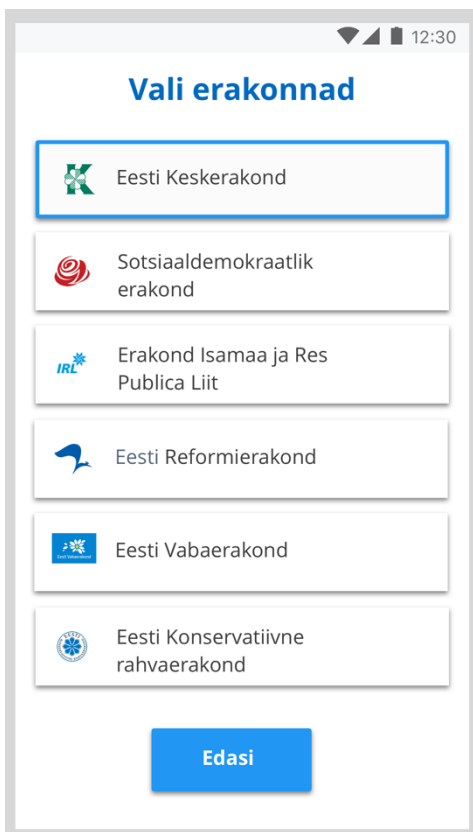
- [1] L. Diamond ja M. F. Plattner, *Democracy in Decline?* Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2015.
- [2] B. Isakhan ja S. Slaughter, *Democracy and Crisis. Democratizing Governance in the Twenty-First Century*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014.
- [3] Y. Papadopoulos, *Democracy in Crisis? Politics, Governance and Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
- [4] K. Dowding, J. Hughes, ja H. Margetts, *Challenges to Democracy. Ideas, Involvement and Institutions. The PSA Yearbook 2000*. Basingstoke: Palgrave, 2001.
- [5] M. Gurri, *The Revolt of The Public and the Crisis of Authority in the New Millennium*. Stripe Press, 2018.
- [6] P. C. Schmitter, „Crisis and Transition, But Not Decline“, *J. Democr.*, kd 26, nr 1, lk 32–44, 2015.
- [7] M. Janssen, Y. Charalabidis, ja A. Zuiderwijk, „Benefits, Adoption Barriers and Myths of Open Data and Open Government“, *Inf. Syst. Manag.*, kd 29, nr 4, lk 258–268, 2012.
- [8] H. Hinsberg, „Osalusveebi ja valitsuse eelnõude infosüsteemi kasutatavuse analüüs. Lõpparuanne“, 2015.
- [9] „Riigikogu kodulehekülj - Avaandmed“. [WWW]. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/avaandmed/>. [Vaadatud: 28-jaan-2019].
- [10] S. Huntington, M. Crozier, ja J. Watanuki, *The Crisis of Democracy: Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*. New York: New York University Press, 1975.
- [11] R. S. Foa ja Y. Mounk, „The Danger of Deconsolidation: The Democratic Disconnect“, *J. Democr.*, kd 27, nr 3, lk 5–17, 2016.
- [12] F. Fukuyama, „Why Is Democracy Performing So Poorly?“, *J. Democr.*, kd 26, nr 1, lk 11–20, 2015.
- [13] L. Diamond, „Facing Up to the Democratic Recession“, *J. Democr.*, kd 26, nr 1, lk 141–155, 2015.
- [14] T. O’Reilly, „Government As a Platform“, *Innov. Technol. Governance, Glob.*, kd 6, nr 1, lk 13–40, 2011.
- [15] „What is an Open Government - Government of Newfoundland and Labrador“. [WWW]. Kättesaadav: <https://www.open.gov.nl.ca/what.html>. [Vaadatud: 19-veebr-2019].
- [16] P. McDermott, „Building open government“, *Gov. Inf. Q.*, kd 27, nr 4, lk 401–413, 2010.
- [17] B. Ubaldi, „Open Government Data: Towards Empirical Analysis of Open Government Data Initiatives“, 2013.
- [18] B. S. Noveck, „The Single Point of Failure“, *Open Government: Collaboration, Transparency, and Participation in Practice*, Sebastopol: O’Reilly Media, 2010, lk 49–70.
- [19] „Open Government - OECD“. [WWW]. Kättesaadav: <http://www.oecd.org/gov/open-government.htm>. [Vaadatud: 19-veebr-2019].
- [20] P. Arzberger *et al.*, „An International Framework to Promote Access to Data“, *Science (80-)*, kd 303, nr 5665, lk 1777–1778, 2004.
- [21] „Riigikantselei kodulehekülj - Eelnõude infosüsteem sai olulisi täiendusi“. [WWW]. Kättesaadav: <https://www.riigikantselei.ee/et/uudised/eelnoude-infosusteem-sai-olulisi-taiendusi>. [Vaadatud: 05-märts-2019].

- [22] „Osalusveeb“. [WWW]. Kättesaadav: <https://www.osale.ee/>. [Vaadatud: 05-märts-2019].
- [23] „Mobile vs Desktop Usage in 2018: Mobile takes the lead | Stone Temple“. [WWW] Kättesaadav: <https://www.stonetemple.com/mobile-vs-desktop-usage-study/>. [Vaadatud: 20-veebr-2019].
- [24] K. Niglas, „Uurimismeetodite klassifikatsioon, (kval-kvan) metodoloogiline kontiinum.“ Tallinna Ülikool, Tallinn, 2013.
- [25] K. Peffers, T. Tuunanen, M. A. Rothenberger, ja S. Chatterjee, „A Design Science Research Methodology for Information Systems Research“, *J. Manag. Inf. Syst.*, kd 24, nr 3, lk 45–77, 2007.
- [26] „Prototyping 101: The Difference between Low-Fidelity and High-Fidelity Prototypes and When to Use Each | Adobe Blog“. [WWW]. Kättesaadav: <https://theblog.adobe.com/prototyping-difference-low-fidelity-high-fidelity-prototypes-use/>. [Vaadatud: 10-märts-2019].

Lisa 1 – Rakenduse visuaalne prototüüp

Lisa 1 järg

Lisa 1 järg

12:30

Vali saadikud, kelle tegevusi soovid jälgida

SORTEERI

Keskerakonna saadikud

- Kersti Sarapuu
- Valeri Korb
- Erki Savisaar
- Enn Eesmaa
- Jaanus Karilaid
- Heimar Lenk

Edasi

12:30

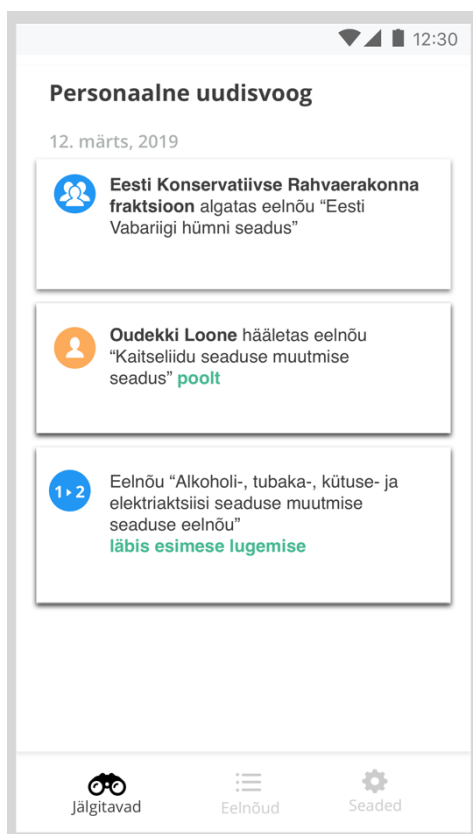
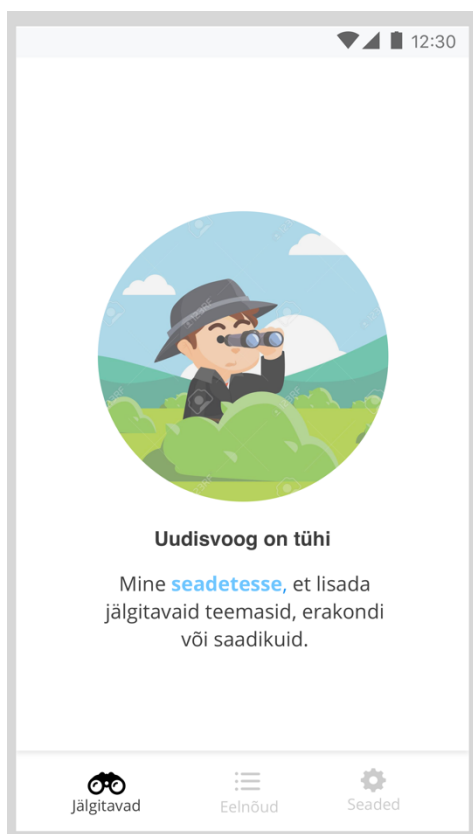

Valmis!

Huvisid saad lisada ja muuta "Seadete" menüüst.

Olgu

Lisa 1 järg

Lisa 1 järg

12:30

Perekonnaseisutoimingute seaduse ja teiste seaduste muutmise seadus

Algatatud: 12.01.2019

MÄRKSONAD

Perekonnaseis Tõend Maksutaoline lõiv
Haldusformaalsused Isikute vaba liikumine
Vastastiku tunnustamise põhimõte Surm
Liidu õiguse riigisisene rakendamine

KIRJELDUS

Eelnõu näeb ette anda perekonnasündmuse korduv tõend (nt sünnitõend) edaspidi inimese soovi korral mitmekeelsel standardvormil.

[Loe pikemalt](#)

PROTSESS

1. Esimene lugemine 2. Teine lugemine 3. Kolmas lugemine 4. Avaldatud

ALGATAJAD

Vabariigi Valitsus

12:30

Eelnõud

13. märts, 2019

Algatati eelnõu "Käibemaksuseaduse täiendamise seadus"

Teavitutusi pole ?

12. märts, 2019

Eelnõu "Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seaduse eelnõu"

läbis esimese lugemise

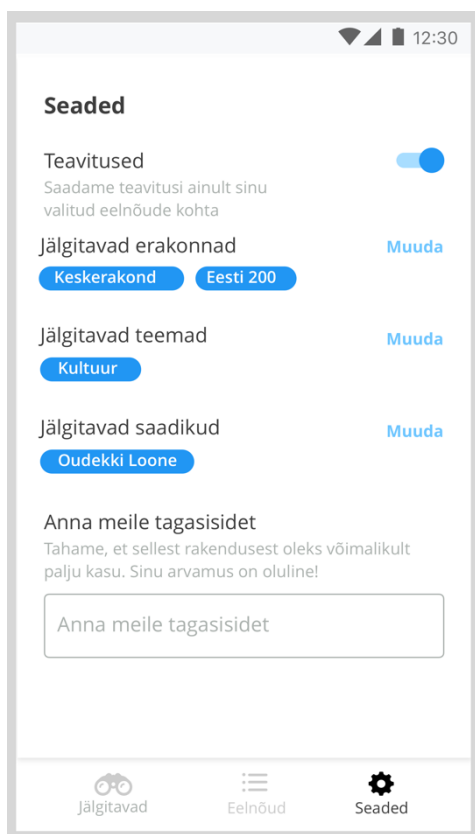
Teavitused sees ?

Eelnõu "Kodakondsuse muutmise seadus" **ei läbinud esimest lugemist**

Teavitutusi pole ?

Jälgitavad Eelnõud Seaded

Lisa 1 järg

Lisa 2 – Intervjuu kava

Etapp	Küsimus	Põhjendus
Tutvustus	<p><i>Küsin luba intervjuu lindistamiseks.</i></p> <p><i>Annan ülevaate:</i></p> <p>a) <i>Kes ma olen;</i></p> <p>b) <i>Mis on intervjuu eesmärk, kirjeldan, et see on vabas vormis ja eesmärk on saada võimalikult palju lisainformatsiooni uuritavate probleemide kohta;</i></p> <p>c) <i>Kaua intervjuu kestab.</i></p>	Intervjueeritavaga ühele lainele saamine
Sissejuhatus	Palun kirjelda lühidalt, millega vabühendus X tegeleb?	Sissejuhatus teemasse Konteksti loomine
	Kirjelda palun oma rolli ühenduses X?	
	Kui suure osa ajast tegeled ühendusega X seotud küsimuste ja probleemidega?	
	Millised on su igapäevased ülesanded ühenduses X? <ul style="list-style-type: none"> • Mille peale kulub kõige enam aega? 	
	Kirjelda palun, mil moel sa oma töös eelnõudega kokku puutud? <ul style="list-style-type: none"> • Kui sageli? • Milliseid vahendeid/süsteeme kasutades? 	
Probleemid	<p>Millised on peamised ühingu X tööga seotud probleemid/murekohad?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kommentaar: see tundub tõesti väga aeganõudev/keeruline (eesmärk on panna intervjueeritav detailsemalt arutlema) 	<p>Peamine eesmärk on aru saada, millised on peamised probleemid, mis intervjueeritavatel oma töös eelnõudega ette tulevad ja kas need probleemid kattuvad probleemidega, mida planeeritav rakendus lahendada üritab.</p> <p>Teine eesmärk on mõista, kui olulised üldse eelnõude jälgimisega seotud probleemid intervjueeritavate jaoks on.</p>
	<p>Millised on peamised probleemid/murekohad, mis on seotud eelnõudega tegelemisega?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nende kohta informatsiooni hankimisega? • Nende kohta esmase info hankimisega (pidev kursisolek)? 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Mida oled seni teinud, et probleemi Y enda jaoks leevendada? 	
Lahendus	<p>Üks olemasolev lahendus, kuidas eelnõudega pidevalt kursis olla, on EIS-is seadistatavad teavitused – milline on olnud sinu kogemus selle lahendusega?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millistel juhtudel kasutad? • Millist infot on tarvis kätte saada? • Mis on puudu? • Mis võiks olla parem? 	Eesmärk on aru saada, kas lahenduse idee võiks olla abiks probleemide lahendamisel (ideaalis oleks intervjueritav eelmises etapis juba maininud probleeme, mida planeeritav rakendus lahendada püüab).
	<p><i>Kirjeldan, et üks probleem, mida mina näen on, et erinevad huvigrupid soovivad pidevalt kursis olla eelnõudega toimuvaga, aga praegusel kujul on enda kursis hoidmine ajakulukas tegevus. On raske saada ülevaatlikku infot selle kohta, mis toimub mingis valdkonnas eelnõudega, millised erakonnad millised eelnõusid algatavad ja mida teevad saadikud.</i></p> <p>Mis sa sellest arvad, kas see, mida ma kirjeldasin, on reaalne probleem?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miks? • Kellel see probleem täpsemalt on? • Miks mitte? 	
	<p><i>Kirjeldan, et tutvustan talle nüüd ühte lahendust (näitan visuaalset prototüüpi) ja palun tema arvamust.</i></p> <p>Kuidas tundub, kas see rakendus lahendaks mingeid sul olemasolevaid probleeme?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mis osa rakendusest tundub kõige vajalikum? • Mis kõige vähem vajalik? • Mis on puudu? 	
	<p>Kui selle rakenduse arendus saab hoo sisse, kas oled nõus lisaküsimustele vastama või kasutajatestides osalema?</p>	

		veel investeerima, et selline asi ellu viidaks.
--	--	--